

**RÅDET FOR
SOCIALT
UDSATTE**

**DELTAGELSE SOM VEJEN
TIL FORANDRING**
12 eksempler til inspiration

DELTAGELSE SOM VEJEN TIL FORANDRING

12 eksempler til inspiration

INDHOLD

- S. 2 Indledning: Opgør med demokratisk ulighed
- S. 4 Om eksemplerne i dette hæfte og om det tilhørende litteraturstudie
- S. 6 Ti råd – en tjekliste

- S. 10 Del 1: Involvering af brugere i udvikling af indsatser og tilbud**
- S. 12 Brugernes Akademi
- S. 18 Odense Kommune
- S. 24 Opholdssted i Roskilde Ring Park
- S. 30 Ungdomskulturhuset (UKH)

- S. 36 Del 2: Frembringelse af erfaringsbaseret viden**
- S. 38 Esbjerg Udsatteråd
- S. 42 Holstebro Udsatteråd
- S. 48 Bikubenfonden og Socialt Udviklingscenter SUS
- S. 54 Danmarks Forsorgsmuseum

- S. 60 Del 3: Organisering af borgere i socialt udsatte positioner i politikudvikling og i samfundsdebatten**
- S. 62 De Anbragtes Vilkår
- S. 68 SAND – de hjemløses landsorganisation
- S. 74 Landsforeningen af nuværende og tidligere Psykiatribrugere (LAP)
- S. 78 Næstehjælperne

OPGØR MED DEMOKRATISK ULIGHED

”Intet om os uden os” har igennem flere år været et slogan for princippet om, at ingen politik kan besluttes og gennemføres uden en direkte demokratisk deltagelse af de mennesker, som politikken vedrører og har konsekvenser for. At alle borgere skal have mulighed for at deltage i styringen og udviklingen af samfundet og have indflydelse på de beslutninger, som har betydning for det fælles, og som man som individ har en interesse i. At alle har en ret til at blive hørt uanset social baggrund eller livssituation. Alligevel er det ikke alle borgere, der oplever at have den mulighed.

Borgere i socialt udsatte positioner oplever ikke, at deres stemme er ligeså efterspurgt af demokratiet som andre borgeres. Mange oplever, at tærsklen til at deltage i demokratiet er for høj, at det er for besværligt at deltage, og at de deltagelsesformer, der er, er for uforståelige eller uvedkommende for dem. Disse oplevelser fører bl.a. til lav valgdeltagelse blandt borgere i socialt udsatte positioner. Det er et problem for demokratiet, et stort problem for samfundet, der går glip af deres perspektiver, og et stort problem for borgerene selv, der ikke får påvirket samfundsudviklingen i en retning, de ønsker.

Borgere i socialt udsatte positioners perspektiv bliver overset

Demokratisk deltagelse kan have mange forskellige udtryk. At stemme ved valg er et af dem. Vi går i stemmeboksen for at vælge repræsentanter til at lede by og land. Men demokratiet stopper ikke

på valgdagen. Hver eneste dag engagerer borgere sig i alt fra globale klimaforandringer til lokale spørgsmål om skoler og cykelstier. De organiserer sig i fællesskaber for at sætte dagsordenen for den offentlige samtale eller for at finde løsninger på et problem, som netop de finder påtrængende. Borgerne bruger deres egne erfaringer til at påvirke indretningen af velfærdssamfundet, fx gennem forældrebestyrelser i børnehaver og brugerråd på væresteder. De valgte repræsentanter og deres embedsværk vælger også nogle gange at involvere hverdagens eksperter til at udvikle politik og tilbud med udgangspunkt i borgernes levede erfaringer.

De senere år har oprettelsen af organisationer for stofbrugere, hjemløse og psykiatribrugere betydet en bedre organisering og mere deltagelse af borgere i socialt udsatte positioner i udviklingen af det danske samfund, men der er stadig noget vej igen. På mange områder sker der stadig alt for lidt for at sikre socialt udsatte gruppers deltagelse. Det at få kontakt til og involvere borgere i socialt udsatte positioner fx i udvikling af nye indsatser og politik anses som besværligt, ressourcetungt og tidskrævende med det resultat, at deres perspektiv bliver overset.

De 12 eksempler i dette hæfte viser, at det ikke behøver at være sådan. Eksemplerne viser med udgangspunkt i forskellige grupper, at det er muligt at få alle borgeres perspektiver med, også dem i de mest socialt udsatte positioner, og at det gør en forskel. Ikke kun for den enkelte borger, men for

samfundet. Den enkelte oplever at få nye handlemuligheder, styrkede sociale netværk, og ikke mindst en fornyet tro på egen indflydelse og på egen stemme. Borgernes viden og deltagelse giver ikke kun bedre tilbud og indsatser, det er en forudsætning for social forandring.

Socialt udsatte gruppers deltagelse vedrører os alle

At understøtte flere demokratiske samtaler, hvor borgere i socialt udsatte positioner er tænkt med fra starten, skaber ikke kun motivation for borgerne. Det skaber tillid. Ikke kun mellem forskellige sociale grupper, men også mellem borgere, de offentlige institutioner og samfundet. Og for borgere, hvor den tillid og tiltro til systemerne ofte er udfordret, er den tillid afgørende for at få dem med i en styrket demokratisk samtale. Det, som det for alvor kræver, er vilje, den fornødne tid og de fornødne ressourcer til at sætte sig ind i forskellige borgeres perspektiver og behov. Og man skal vide, hvor man kan få den forståelse, hvis man ikke selv har kendskab til gruppens levede erfaringer.

Det er Rådet for Socialt Udsattes håb, at erfaringerne fra de 12 eksempler i dette hæfte sammen med det tilhørende litteraturstudie kan være med til at skabe en ny samtale om, hvordan vi kan styrke vores demokrati ved at styrke borgere i socialt udsatte positioners involvering, organisering og deltagelse i samfundet. Vi skal som samfund turde revurdere vores indsatser, politikudvikling, metoder og fagligheder, så de giver plads til, at de levede

« Det er på tide, at vi sammen sætter en ny dagsorden for demokratisk deltagelse. En dagsorden, der sikrer, at borgere i socialt udsatte positioner deltagelse bliver noget, der vedrører os alle, og at vi tager ansvaret på os for at skabe de rammer og nye rum, der skal til for, at deres deltagelse bliver en naturlig del af hele samfundets tankesæt. »

livs erfaringer fra borgere i socialt udsatte positioner tages med. Og vi skal turde at skabe nye tilgange og platforme, hvor borgere i udsatte positioner kan deltage som medborgere med alverdens interesser og viden, der ikke kun er relateret til deres tidligere eller nuværende socialt udsatte position.

Det er på tide, at vi sammen sætter en ny dagsorden for demokratisk deltagelse. En dagsorden der sikrer, at borgere i socialt udsatte positioner deltagelse bliver noget, der vedrører os alle, og at vi tager ansvaret på os for at skabe de rammer og nye rum, der skal til for, at deres deltagelse bliver en naturlig del af hele samfundets tankesæt. At understøtte demokratiske samtaler med plads og omtanke for borgere i udsatte positioners perspektiver er ikke kun en opgave for socialområdet. Det er et samfundsanliggende, som det er på tide, vi alle tager på os.

På vegne af Rådet skal der lyde en stor tak til alle, der har bidraget til denne udgivelse. Både til Rådets to paneler for at dele jeres brede erfaringer og gode råd til styrke demokratisk deltagelse blandt borgere i socialt udsatte positioner, og til repræsentanterne fra de organisationer, udsatteråd, kommuner, foreninger og andre aktører, der har bidraget med viden, erfaringer og tilgange fra de 12 eksempler.

God læselyst.

Vibe Klarup, Formand for Rådet for Socialt Udsatte

OM EKSEMPLERNE I DETTE HÆFTE OG DET TILHØRENDE LITTERATURSTUDIE

Fra forsommeren 2020 har Rådet for Socialt Udsatte søgt input til en ny vision for fremtidens socialpolitik og bud på, hvad der skal til for at skabe forandring på det sociale område. En del af arbejdet har været at se på, hvordan borgere i udsatte positioner, som det drejer sig om, kan tale selv og har en vedvarende og meningsfuld stemme i og dermed indflydelse på samfundsudviklingen.

De 12 eksempler, der beskrives i dette hæfte, er første skridt på vejen. Eksemplerne er i efteråret 2020 udvalgt på baggrund af diskussioner i Rådet for Socialt Udsatte og i Rådets to paneler: Landspanelet af lokale udsatteråd og Bruger- og praktikerpanelet med repræsentanter fra brugerorganisationer og de sociale organisationer. Efter udvælgelsen har Rådet i samarbejde med Socialt Udviklingscenter SUS interviewet relevante personer for hvert af de 12 eksempler som grundlag for beskrivelserne, hvorefter de to paneler på to onlinekonferencer i februar 2021 har givet deres anbefalinger til gode rammer for en styrket demokratisk deltagelse af borgere i socialt udsatte positioner. Deres anbefa-

linger er blevet til den tjekliste med ti råd, som kan læses på de følgende sider. Tjeklisten er tiltænkt som et redskab til jer, der læser med, uanset om I søger ny inspiration til arbejdet med involvering og deltagelse, eller om I er nye på området og måske skal i gang for første gang.

De 12 eksempler beskriver eksisterende projekter, tilgange og organisationer, som på hver sin måde styrker involvering, deltagelse og organisering af borgere, der er eller har været i socialt udsatte positioner. Eksemplerne er ikke udtryk for et komplet statusbillede, men er tænkt som et oplæg til inspiration. Tilsammen giver de bud på relevante overvejelser, der kan styrke borgere i socialt udsatte positioners deltagelse og indflydelse, hvad end det er i udviklingen af indsatser og tilbud, i frembringelse af erfaringsbaseret viden, eller i politikudvikling og i samfundsdebatten generelt. Eksemplerne omhandler både involvering i mere formelle og styrede rammer på fx en kommunes initiativ, men viser også, hvordan borgerne gennem selvorganisering, formel såvel som uformel, skaber nye indsatser

« Jeg skal vide, at min deltagelse bliver taget alvorligt, bliver respekteret, og at mine input rent faktisk bliver brugt. Deltagelse må aldrig kun være for syns skyld. »

Deltager på Rådet for Socialt Udsattes brugersymposium om deltagelse, februar 2021

og viser nye veje til at engagere borgere, der er eller har været i socialt udsatte positioner.

Det er ikke muligt at opstille en universel opskrift. Borgere i socialt udsatte positioner har ligesom alle andre forskellige forudsætninger, ønsker og behov, når det gælder involvering og demokratisk deltagelse. De 12 eksempler viser på hver sin måde, at det er nødvendigt med tilgange, der tager borgerne alvorligt og giver dem plads til på egne præmisser at søge indflydelse på det, der interesserer dem. Det kræver, at vi tør vende vante tilgange på hovedet, og at vi har modet til at lade borgere få indflydelse bl.a. ved at styrke de organiserede fællesskaber, formelle som uformelle, som hjælper borgere i socialt udsatte positioner til at deltage på mere lige fod i de demokratiske processer.

Denne udgivelse står ikke alene. For at stille skarpt på involvering af borgere i socialt udsatte positioner i et historisk, teoretisk og fagligt perspektiv, har Socialt Udviklingscenter SUS udarbejdet et tilhørende litteraturstudie, der giver en oversigt over de

forskellige begreber som brugerinddragelse, brugerinvolvering og samskabelse, og som indkredser syv tværgående principper, som litteraturen peger på som god praksis.

Tilsammen giver inspirationshæftet og litteraturstudiet et fundament af viden fra erfaringer i praksis og fra litteraturen, der kan give et blik for, hvad der skal til for at styrke socialt udsatte borgeres demokratiske deltagelse og herigennem skabe nye veje til social forandring.

Denne udgivelse er færdiggjort i maj 2021.

10 RÅD – EN TJEKLISTE

Til dig der vil styrke demokratisk deltagelse blandt borgere i socialt udsatte positioner

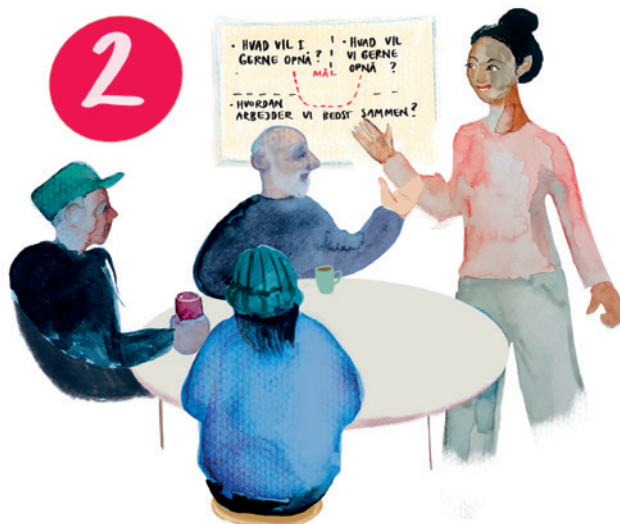

Timing er afgørende

Sørg for at involvere tids nok i forløbet til, at du kan bruge borgernes input aktivt, uanset om det er ift. udviklingen af en indsats eller politik. Man kan ikke tale om involvering, hvis borgernes bidrag kommer for sent i forløbet til at få indflydelse.

Forventningsafstemning med deltagerne

Sørg for at alle er indforståede med formålet og hav en tydelig styring mod det. Alle deltagere skal altid vide, hvorfor de involveres, og hvad det skal bruges til. Gør det tydeligt for dem, hvordan deres input bruges gennem hele processen og meld tilbage med status, hvor de kan se deres indflydelse.

Ha' en klar ramme for afholdelsen og varier formen

Skab en klar ramme for afholdelsen af fx møder med tydelig facilitering, så alle ved, hvad der forventes af dem hvornår. Forskellige deltagere vil have forskellige behov, derfor kan det være en god ide at variere formen, så deltagerne fx både har mulighed for at tale sammen i plenum og i mindre grupper.

3

4

Lyt – også til det, du ikke forventer at høre

Vær åben for at deltagerne kan give nye forståelser for et emne eller en problemstilling, som ikke var tænkt med fra starten, også selvom det betyder, at de oprindelige planer og rammer må ændres.

Byg bro mellem det formelle og uformelle

Beslutninger bliver ofte taget i formelle rammer, da det er den form, beslutningstagere er vant til. Til gengæld kan formelle mødeformer og kommunalt sprog virke ekskluderende for mennesker, der ikke er vant til det. Overvej hvordan du kan tilrettelægge rammerne efter deltagernes behov og derefter oversætte til formelt sprog, hvis det er nødvendigt.

Mød borgerne, hvor de er

Gør det nemt at mødes, og vær opmærksom på, at fx kommunale møderum kan virke afskrækkende. Lad dem du vil have til at deltage vælge deres hjemmebane fx et værested eller det lokale bibliotek. Det samme gælder ift. online kontakt, hvor sociale medier for mange er lettere at bruge end e-boks.

Gør dig klog på målgruppen og skab relationer

Besøg væresteder eller tag kontakt til de organisationer, der arbejder med målgruppen til daglig. Overvej at involvere peers, gademedarbejdere eller andre tæt på gruppen som bindeled og lær af deres erfaringer. Det er vigtigt, at dem, der skal involvere, kender målgruppens behov og livssituation.

Prioriter tid og ressourcer til forberedelse af deltagerne

Det er forskelligt, hvor vante borgere er til at deltage. Hav øje for, hvad de har brug for, tilpas evt. mødemateriale til dem, der skal deltage, og afhold fx formøder med plads til spørgsmål og fælles forberedelse. Om nødvendigt, giv mulighed for at tage en ledsager med.

9

Ha' for øje for den mulige sårbarhed ved at dele personlige erfaringer

At deltage pba. egne livserfaringer kan kræve mange kræfter, både fysisk og mentalt. Vær opmærksom på, om deltagere er bevidste om, hvad de har lyst til at dele, og hvad de ikke har - fx traumatiske oplevelser. Sørg for at deres input altid bliver mødt med respekt og støt op om deltagerne bagefter om nødvendigt.

Skab nye demokratiske rum til deltagelse

Giv plads til deltagelse og skab åbne rum, hvor borgere i udsatte positioner bliver inviteret ind, også ved emner, der ikke er relateret til deres socialt udsatte position. Det kan fx være gennem udsatteråd i kommunerne, brugerråd på væresteder og herberger eller tilbagevendende arrangementer med mulighed for at møde beslutningstagere.

10

DEL 1: INVOLVERING AF BRUGERE I UDVIKLING AF INDSATSER OG TILBUD

Eksemplerne i denne del viser fire veje til, hvordan borgere i socialt udsatte positioner som brugere kan involveres i udviklingen og implementeringen af tilbud, initiativer og indsatser. Eksemplerne viser, hvordan involveringen kan ske på kommunens initiativ som i eksemplerne fra Odense og Roskilde og på borgernes eget initiativ som hos Brugernes Akademi. Derudover er Ungdomshuset i Aarhus et eksempel på, hvordan et alment ungdomsfællesskab, der ikke kun er målrettet unge i socialt udsatte positioner, også kan åbnes og inkludere sårbare unge, og hvor de unge som brugere af huset lærer at tage ansvar både for huset og for hinanden.

- **Brugernes Akademi:** Ud af C'eren – test for hepatitis C
- **Odense Kommune** - En haste-spørgeskemaundersøgelse blandt byens mest socialt udsatte borgere
- **Opholdssted til borgere i socialt udsatte positioner i Roskilde Ring Park** - Friluftsfolk, kommune og byudvikler i samarbejde om etablering af opholdssted
- **Ungdomskulturhuset (UKH)** - Et inkluderende og involverende ungdomskulturhus

« Det vigtige, når vi taler socialpolitik, det er at lytte til den hjemløse eller den udsatte og høre, hvad deres behov er. Fordi vi er alle sammen forskellige. »

Kim Allan, Frederiksberg Udsatteråd

Brugernes Akademi

Ud af C'eren: test for hepatitis C

Ud af C'eren er et eksempel på brugerdreven innovation og udvikling af sundhedstilbud. Brugernes Akademi er den brugerorganisation for stofbrugere, der står bag den mobile klinik, der tester brugere for hepatitis C og får dem i behandling. Peer-tilgangen giver mulighed for at få kontakt med flere. Brugere deltager i alle dele af processen lige fra planlægning til udførelse og opfølgning.

Brugerne tager sagen i egen hånd

Brugernes Akademi er en forening af stofbrugere. Foreningen blev stiftet med det formål at sikre flere og bedre behandlingsmuligheder for stofbrugere. Siden har foreningens arbejde fået et bredere sigte bl.a. med fokus på lighed i sundhed og afkriminalisering af stofbrugere. Foreningen startede på Facebook og er siden stiftet som frivillig forening. Basen er på Vesterbro i København, hvor foreningen har lokaler. Derudover foregår det meste kommunikation i foreningen gennem foreningens Facebook-gruppe, der også giver mulighed for at have kontakt til brugere i provinsen. Ud over hovedgruppen, der også er åben for fx ansatte i misbrugsbehandlingen, findes der også diverse lukkede undergrupper. Det er ikke nødvendigt at være betalende medlem af foreningen for at være aktiv i grupperne og foreningens arbejde.

Foreningen startede i 2018 projektet *Ud af C'eren*, der er et brugerdrevent og brugerstyret projekt, som har til formål at opspore hepatitis C blandt stofbrugere og sikre, at de kommer i behandling.

Ud af C'eren bekæmper hepatitis

Formålet med Ud af C'eren er at stoppe spredningen af Hepatitis C blandt stofbrugere. Hepatitis C er en leverbetændelse, der smitter gennem blod. Derfor er sygdommen særligt udbredt blandt stofbrugere, der indtager stof ved injektion. Tidligere var det meget vanskeligt at kurere hepatitis C, men i løbet af de seneste år er behandlingen blevet mere effektiv. Til at starte med blev behandlingen dog ikke givet til stofbrugere, bl.a. fordi den var dyr, og man ikke mente, at stofbrugere ville kunne følge den. Sikring af adgang til behandling af hepatitis C blev til en mærkesag for Brugernes Akademi.

Med støtte fra bl.a. private virksomheder afdækkede Brugernes Akademi, hvad der fandtes af viden og ikke mindst, hvor der manglede viden om hepatitis C blandt stofbrugere. Alt for mange vidste alt for lidt, og Brugernes Akademi udviklede på den baggrund informationsmateriale til brugerne.

I 2018 blev behandlingen frigivet efter pres fra blandt andet Brugernes Akademi, så også aktive stofbrugere kunne blive indstillet til behandling.

Samtidig fik Brugernes Akademi mulighed for at overtage Københavns Kommunes gamle Fixelance, der var kørt i garage, efter der var blevet oprettet stofindtagelsesrum på Vesterbro. Den blev indrettet på ny og gjort klar til dens nye formål: En mobilklinik til test for hepatitis.

Med Ud af C'eren udvikler stofbrugerne selv indsatsen med smitteopsporing blandt socialt udsatte. Projektet har base på Vesterbro i København, hvor der hver uge testes for Hepatitis C. Ud af C'eren har en mobilklinik, som også kører rundt i landet og tester. Den mobile klinik er bemannet af frivillige sygeplejersker (eller sygeplejerskestuderende) og peers – dvs. brugere, der selv har haft hepatitis C. Brugere er med i alle dele af arbejdet lige fra planlægning til udførsel og evaluering. Enkelte opgaver såsom økonomi varetages alene af ansatte.

« Mange har dårlige erfaringer med systemet. De kan høre på 10 km afstand, om det er en person fra systemet. Så gør det en forskel, når der står en, der selv er bruger, der kan hjælpe. »

Projektleder med brugererfaring

FØR: Forberedelse af testaktiviteter

Planlægning på brugernes præmisser

Når den mobile klinik kommer ud et nyt sted, er beslutningen taget enten ved, at Ud af C'eren selv finder et sted, de ikke har været tidligere, eller ved at de får en opfordring til at komme et bestemt sted. Opfordringen kan fx komme fra et værested, der gerne vil have testet deres brugere, eller fra brugere der er en del af Brugernes Akademi's netværk og fx er medlemmer af Facebook-gruppen. I planlægningen sørger man for, at aktiviteterne er tilpasset brugerne. Fx lægges testevents tidligt på måneden, når folk har penge og i højere grad er på gaden, og snackudvalget ved den mobile klinik tager højde for dårlige tænder i målgruppen.

Lokale kontakter og samarbejder

Når Ud af C'eren kører ud med den mobile klinik, er det vigtigt, at det er forberedt godt, så man får testet flest muligt. Den mobile klinik skal parkere det rigtige sted, og brugere i området skal vide, at den kommer. Brugernes Akademi's netværk på Facebook bruges til at få viden om, hvor det er godt hhv. at teste og rekruttere lokale peers, der kan hjælpe på dagen. Før de tager afsted, kontakter projektlederen typisk også herberger eller væresteder i kommunen. Erfaringen er, at lokaldeltagelse er afgørende for, at besøget bliver en succes. Det kan være i form af brugere eller fx gadesygeplejersker eller socialarbejdere fra de sociale tilbud, der møder op. En samarbejdspartner beskriver, at samarbejdet forløber mest smidigt, når Ud af C'eren melder ud med en plan på forhånd. De stiller ofte op sammen med forskellige andre sundhedsaktiviteter målrettet brugerne, målrettet brugerne, eller også bruger de kommunens kontakter. Kommunens kontakter til væresteder mm. for at hjælpe med at sikre deltagere.

Rekruttering af brugere

Alle fra Brugernes Akademi er engageret i Ud af C'eren på den ene eller anden måde. Nogle er måske kun ude med den mobile klinik en enkelt gang,

© Brugernes Akademi

mens andre deltager ofte. Stofbrugere er med i alle dele af arbejdet: I planlægningen, i udførelsen og i evalueringen. Når der skal rekrutteres til et testevent, sker det for det meste ved, at der bliver spurgt ud i Facebookgruppen, hvem der vil med. Miljøet omkring Brugernes Akademi giver også plads til middage og hyggelige aktiviteter, der giver mulighed for at lære folk at kende og skabe tillid, før man spørger, om de vil deltage.

UNDER: Test i den mobile klinik

Peer-learning

Brugerne oplæres gennem peer-learning. Det vil sige, at de følges med mere erfarne brugere de første gange, de er med ude at teste. De erfarne brugere sætter dem løbende ind i arbejdet i den mobile klinik, så de kan varetage deres opgaver som peers. Der er mange myter om hepatitis C blandt brugerne. Det er vigtigt, at nye peers afliver deres egne myter, så de bedst muligt kan bidrage til bekæmpelsen af hepatitis C. Ud af C'eren holder faste og løbende kurser for det frivillige sundhedspersonale, sygeplejersker og for sygeplejerskestuderende.

Brugere nedbryder barrierer

Brugerne spiller en afgørende rolle i at få folk testet. Hepatitis C rammer særligt stofbrugere, der injicerer stof. Det er stigmatiseret, og mange vil helst ikke indrømme, at de gør det, eller har

gjort det. Derfor er det lettere for brugere, der selv har været i samme situation, at tale med dem. Den mobile klinik holder typisk uden for misbrugscentrene, hvor Ud af C'eren frivillige, der selv er brugere, opfordrer andre brugere til at komme ind og få en test i den mobile klinik. Som bruger kan man tillade sig mere end sundhedspersonale ift. at følge efter folk og tale til folk, der ellers bare er på vej væk. På den måde får Ud af C'eren testet flere, end der ellers ville lade sig teste.

Den mobile klinik som et socialt sundhedsfællesskab

Mens brugerne venter på testsvar, sidder de og taler med de frivillige ved bordene uden for campingpladsen. Det gør, at testene bliver anledning til en god snak om løst, fast og sundhed for både brugerne og for de brugerfrivillige. Det sociale er med til at gøre det til en god oplevelse at blive testet.

EFTER: Hvad sker der efter test?

Straksbehandling

Ud af C'eren har en særaftale med Hvidovre Hospital: Når brugere testes positiv, kører projektet dem direkte til hospitalet, hvor de opstarter behandling med det samme. Aftalen er vigtig, fordi det ellers kan være svært for brugere at lave planer længere ud i fremtiden.

Behandlingsstøtte

I sundhedsvæsenet er det en forudsætning, at man selv er ansvarlig for at holde styr på sin behandling. Det kan dog være svært for brugere at leve op til. I Ud af C'eren kan man få hjælp af peers til at følge ens behandling. De følger op på de mennesker, der bliver sendt i behandling gennem Ud af C'eren, og der er mulighed for at få en ledsager – oftest en frivillig bruger, der selv har været igennem behandlingen, og som hjælper med at sikre, at behandlingsaftaler bliver overholdt. Brugernes Akademi har et rigtigt godt netværk blandt stofbrugere, og det gør, at de oftest kan finde brugere, der ellers

er blevet væk fra kommunen og hjælpe dem til at følge behandlingen. På den måde bidrager Ud af C'eren ikke kun til smitteopsporing, men også til at sikre, at langt de fleste gennemfører behandlingen. Derudover har Brugernes Akademi en lukket Facebookgruppe, hvor brugerne kan stille frivillige læger spørgsmål om hepatitis C og behandlingen.

Brugere bidrager til videreudvikling og evaluering

Brugernes erfaringer bliver brugt til at videreudvikle Ud af C'eren og andre projekter hos Brugernes Akademi. Det er brugere, der står for at udforme spørgeskemaer og for at samle op på evalueringen. Projektlederen er typisk tovholder, men sørger for at inddrage dem, der vil. Idéer opstår og nye initiativer bliver sat i gang, når de er modne, og når der er penge til det. Typisk er nye idéer noget, man taler om uformelt, indtil der er nogen, der samler idéen op og holder et møde. Derfra afsøges muligheder for at søge fondsmidler.

OPMÆRKSOMHEDSPUNKTER

01: Brugere har ofte akutte problemer

Det er et vilkår, når man arbejder med stofbrugere, at de har meget om ørerne, og at de ofte lever en uforudsigelig hverdag med mange akutte og pludseligt opståede problemer. Derfor kan man ikke regne med at kunne lave aftaler med dem lang tid i forvejen, og man skal derfor være klar til at håndtere afbud i sidste øjeblik. I Brugernes Akademi bliver det ikke set som et problem men et vilkår. Det imødekommes ved:

- **Aftaler laves med kort varsel**, og det bliver ikke taget personligt, hvis nogen ikke møder op som aftalt. I stedet bruges netværket til at finde en afløser, hvis det er nødvendigt.
- **Det sociale frikort bruges til at aflønne brugerne for deres indsats.** Det kan medvirke til at gøre det mere forpligtende at deltage. Stofbrugere har ofte brug for penge, og det, at der kan aflønnes kontant efter endt arbejde, gør, at flere får lidt ro i arbejdet.
- **Ansatte tovholdere.** I Ud af C'eren er der ansat en projektleder og en studentermedhjælper. De spiller en afgørende rolle i at være organisatoriske tovholdere, holde styr på løse ender og sikre kontinuerligt arbejde ift. samarbejdspartnere og drift.

02: Stigmatisering

De fleste steder er det stigmatiseret at bruge stoffer. Derfor oplever en projektleder i Ud af C'eren også, at stoffrihed er et ideal blandt mange stofbrugere/tidligere stofbrugere. Det er dog vigtigt, at miljøet omkring Ud af C'eren ikke - hverken direkte eller indirekte - udskammer mennesker, der bruger stoffer. De imødekommer det ved at:

- **Have løbende samtaler med brugerne om stigmatisering**, og at stoffrihed ikke er et mål i sig selv. Filosofien er, at alle har gode dage, også folk der har meget hårde liv, og at man også skal kunne bruge deres bidrag. Jo flere gode dage du har, des færre dårlige.

Odense Kommune

En spørgeskemaundersøgelse blandt byens borgere i de mest socialt udsatte positioner

Efter historier om trusler og afpresning blandt borgere i socialt udsatte positioner i Odense, satte kommunen hurtigt et arbejde i gang med at afdække problemet. Gennem et samarbejde med centrale sociale aktører lykkedes det kommunen at involvere de relevante borgere og deres perspektiv i en kortlægning af problemets omfang og i arbejdet med løsninger. Eksemplet fokuserer særligt på overvejelser og praktiske forhold, der var i forbindelse med udførelsen af en spørgeskemaundersøgelse blandt en sårbar borgergruppe om et ømtåleligt tema.

Spørgeskemaundersøgelse skal afdække borgere i socialt udsatte positioners oplevelser

Odense Kommune arbejder med at inddrage socialt udsatte borgere på flere forskellige måder og niveauer og har gode erfaringer med det. Eksemplet beskrevet er blot ét og tager udgangspunkt i et akut problem, hvor der skulle handles hurtigt.

I sommeren 2020 var der en del opmærksomhed i medierne på, at socialt udsatte borgere i Odense by blev udsat for vold, trusler og afpresning af bander og andre kriminelle grupperinger. Det var særligt gruppen af socialt udsatte borgere, der havde en form for afhængighedsforhold til den kriminelle underverden i forbindelse med køb/salg af stoffer. Det førte til, at rådmanden for Beskæftigelses- og Socialforvaltningen i Odense kommune indkaldte de vigtigste aktører på det sociale område til et akutmøde. På akutmødet drøftede man mediernes billede af utryghed blandt byens borgere i socialt

© Kirkens Korshær

udsatte positioner, herunder om det var et billede, som de deltagende aktører på mødet kunne genkende, samt hvilke mulige løsninger, der kunne være på problemet.

De deltagende aktører havde forskellige opfattelser af omfanget af den aktuelle trusselssituation. Derfor blev man enige om at iværksætte en spørgeskemaundersøgelse blandt socialt udsatte borgere for at få et klarere billede af problemets omfang. På akutmødet blev det også besluttet at indkalde til et stormøde med en bredere kreds for at drøfte konkrete løsninger, og hvor resultatet af spørgeskemaundersøgelsen ville danne vidensgrundlag for det videre arbejde med at sikre, at Odense er en tryk by for byens socialt udsatte borgere.

I det følgende kan du læse, hvordan kommunen inddrog brugere af byens sociale tilbud (varmestuer, stofindtagelsesrum, væresteder, herberger og krisecentre) som informanter i en spørgeske-

« Spørgeskemaundersøgelser giver noget viden til os, og ofte bliver det taget rigtig godt imod af brugerne, at de har mulighed for at fortælle deres historie, og de føler, at de bliver lyttet til. Og vi tager det seriøst, det de har at sige. »

Ansats Odense Kommune

maundersøgelse for at belyse omfanget af problematikken med de kriminelle grupperinger. Efter en uge havde de sociale organisationer indsamlet 92 udfyldte spørgeskemaer – 42 flere end det var ambitionen.

FØR: Forberedelserne i forbindelse med spørgeskemaundersøgelsen

Udvikling af spørgeskema til brugere af byens tilbud for socialt udsatte borgere

Et udkast til spørgeskemaet blev udviklet af en konsulent i kommunens social- og beskæftigelsesforvaltning og blev herefter videresendt til sociale aktører for at blive kvalificeret af dem, der arbejder tæt på målgruppen af brugere til daglig. Det fungerede godt med input fra nogle af de centrale aktører, da de havde andre perspektiver end kommunen.

Mød borgerne, hvor de er

Man valgte at sende spørgeskemaet til de steder, der arbejder med de mest socialt udsatte borgere i Odense by: Kirkens Korshærs varmemestuer i Nørregade og herberg i Østergade, KFUK's Sociale Arbejdes Reden og Redernes Krisecenter, St. Dannesbo,

Krisecenter Odense og Behandlingscenter Odense. Da spørgeskemaerne var udsendt, havde de forskellige steder en uge til at få udfyldt så mange skemaer som muligt. Ambitionen var at få udfyldt 50 skemaer i alt.

Personalet klædes på til at opsøge borgerne

Personalet på de udvalgte steder blev informeret om spørgeskemaundersøgelsen samt formålet med den og blev klædt på til dels at informere brugerne af de pågældende tilbud om spørgeskemaet, og dels til at hjælpe borgerne med at udfylde det. Personalet kender langt de fleste brugere, der benytter sig af tilbuddene det blev oplevet som en styrke ift. at komme i snak med dem.

UNDER: Spørge- skemaundersøgelsen

Skyld og skam

Mange borgere i socialt udsatte positioner søger ikke hjælp, når de bliver afpresset, truet eller udsat for vold, fordi de ofte ser det som deres egen skyld – at de har sat sig selv i en dårlig situation ved at købe/sælge stoffer eller skyldte penge væk til den kriminelle underverden. I forbindelse med udfyldelsen af spørgeskemaet fik medarbejderne chancen for at tale med brugerne af varmetuerne én til én om problemet og gøre dem opmærksomme på, at det er muligt at få hjælp, hvis de oplever vold og trusler, men at det kræver, at personalet får det at vide. Samtalen gav også medarbejderen mulighed for at give et par gode råd til, hvordan man undgår at få stjålet sine penge: gå altid to sammen, hæv ikke alle dine penge på én gang, lån ikke dit hævekort ud til andre, vælg de bankautomater, hvor der er mange mennesker etc.

Anonymitet baner vejen for deltagelse

Inden personalet opsøgte brugerne af det pågældende tilbud, havde de indbyrdes talt om, at det var vigtigt at understrege, at det var anonymt for brugerne af varmetuerne at deltage. Blandt brugerne kan der herske en kultur om, at man ikke 'stikker' hinanden i miljøet, derfor var muligheden for at være anonym særligt vigtig for dem, der selv har oplevet at blive afpresset eller truet. Mange borgere i socialt udsatte positioner har kun hinanden. De har ingen familier eller andre uden for miljøet. Så hvis det forhold og netværk først bliver ødelagt, fordi man udleverer hinanden, er der ikke noget tilbage.

Én til én samtale skaber tryghed og tillid

Størstedelen af de borgere, der deltog, fik hjælp eller blev 'interviewet' af en medarbejder, da det fungerede bedst i praksis. Kun få udfyldte spørgeskemaet selv. I de fleste tilfælde satte medarbejderne sig sammen med brugerne af tilbuddet og forklarede problematikken om trusler og afpresning og formålet med undersøgelsen, før de forhørte sig om, hvorvidt brugerne havde lyst til at svare. Perso-

nalet brugte tid på at forklare formålet for at skabe tryghed omkring undersøgelsen blandt brugerne af tilbuddet. Med nogle få brugere af varmetuen kunne medarbejderne tage snakken to-tre personer på én gang, hvis medarbejderen vidste, at det ikke ville være et problem for den gruppe at tale sammen om det. For andre brugere var emnet mere ømtåleligt, fordi de selv havde oplevet at blive udsat for vold og afpresning af de kriminelle grupperinger i forbindelse med salg/køb af stoffer. For denne gruppe var det mest hensigtsmæssigt at tage snakken én til én for at skabe tryghed og anonymitet.

Borgere i socialt udsatte positioner er med til at pege på løsninger

I den sidste del af spørgeskemaet fik borgerne mulighed for selv for selv at komme med input til løsninger. Der kom mange forskellige bud, og det var med til at åbne for snakken med borgerne på en anden måde. Den uformelle snak, der blev igangsat af personalet i forbindelse med udfyldning af spørgeskemaer, satte også gang i snakken blandt borgerne om, hvordan de kunne blive bedre til at hjælpe hinanden med at undgå at blive "rullet", når man har hævet alle sine penge. En lille gruppe på varmetuen blev fx enige om at gå sammen op til hæveautomaten for at skabe tryghed for hinanden. Borgernes egne input til løsninger blev taget med videre til stormødet i august.

EFTER: Spørge- skemaundersøgelsen

Stormødet

Resultatet af spørgeskemaundersøgelsen, hvori næsten 22 pct. af de adspurgte borgere har angivet, at de i meget høj grad eller høj grad har følt sig truet af bander og kriminelle, blev præsenteret til stormødet i august, hvor en bredere kreds af sociale aktører var inviteret til at drøfte den aktuelle situation og sammen finde de bedste løsninger. Deltagerne på stormødet var enige om, at det var vigtigt at hjælpe og beskytte socialt udsatte borgere mod kriminelle. På mødet blev der drøftet en lang række forslag til indsatser. Flere af dem indgår i det videre arbejde.

Videndeling på tværs med faste input fra borgere i socialt udsatte positioner

Stormødet medførte også, at kommunen indførte faste møder hver 3.-4. uge på tværs af de sociale organisationer og politiet for dels at drøfte status på trusselssituationen, og dels tale mere generelt om, hvorvidt der er noget, man skal være opmærksom på politimæssigt eller socialt. Gruppen finder sammen ud af, hvilke indsatser der er behov for. Som et fast punkt på dagsordenen til disse nye møder er punktet: *Hvad siger socialt udsatte borgere selv?* Ved dette punkt har gruppen på forhånd aftalt, hvad man skal spørge borgerne om, og på den måde indgår socialt udsatte borgeres stemmer i hvert møde.

OPMÆRKSOMHEDSPUNKTER

01: Hierarki og sociale dynamikker

På et af varmestuerne oplevede man, at der kan være et hierarki brugerne imellem, og at de kan være hårde ved hinanden. Det kan gøre det svært at diskutere en eventuel problematik med mange brugere på samme tid, da de høje stemmer hurtigt kommer til at dominere snakken og påvirke de øvrige brugeres deltagelse og meninger. For at sikre inddragelse, hvor flere er med, er det derfor vigtigt at kende brugergruppen, inklusiv hvem der taler meget, og hvem der ikke gør, så ingen oplever at blive udstillet.

- **Skab trygge rammer og vær opmærksom på de "stille" stemmer.** Hvis der er et hierarki blandt brugerne, er det afgørende at kende til det, så man kan skabe de bedst mulige rammer for en samtale om en eventuel problemstilling. Del eventuelt gruppen op, så dem der sættes sammen føler sig trygge ved hinanden. Alternativt kan man tage snakken på tomandshånd, hvis det er mere hensigtsmæssigt. Det er vigtigt at skabe plads til, at de 'svage' stemmer kan komme til orde.

- **Tag snakken på tomandshånd.** Sørg for at kende brugerne godt nok til at vide, hvem der er tryggest ved at tale på tomandshånd og sæt tid af til det. Kendskabet til brugerne og den personlige relation er med til at skabe tillid og tryghed. Ved at tage snakken på tomandshånd bliver brugerne ikke påvirket af hinandens holdninger og meninger, og det er en fordel, hvis man gerne vil have forskellige perspektiver på samme sag.

02: Et ømtåleligt tema kræver tid og tillid

Temaet for spørgeskemaundersøgelsen var i sig selv et sårbart emne, der kunne være grænseoverskridende for borgere i socialt udsatte positioner at tale om. Derfor var det særligt vigtigt at gøre det meget tydeligt over for borgerne, hvad spørgeskemaet skulle bruges til og hvordan det kunne hjælpe dem selv at besvare det. Derudover var det vigtigt at skabe klare og gennemsikkelige rammer omkring det.

- **Tag tid.** Tillid og tryghed kræver, at man sætter sig sammen med borgeren og tager sig tid. Tag tid til at forklare og komme med eksempler på, hvad det går ud på, og hvad det skal bruges til. Hjælp med at udfylde spørgeskemaet og vær klar til en snak om det.

- **Anonymitet skaber plads til ærlighed.** Nogle borgere kunne være bange for at fortælle 'for meget', hvis de fx selv var blevet truet. Derfor var anonymitet afgørende for deres deltagelse og for tilliden til den pågældende medarbejder.

Opholdssted

til borgere i socialt udsatte positioner i Roskilde Ring Park. Friluftsfolk, kommune og byudvikler i samarbejde

I Roskilde betød planer om nybyggeri, at der var behov for et nyt opholdssted til en gruppe af socialt udsatte borgere kaldet Friluftsfolket. Eksemplet viser, hvordan en gruppe borgere som Friluftsfolket kan bruge sin stemme og få indflydelse på kommunale beslutningsprocesser i forbindelse med udvikling af et byområde. Det beskriver også de greb, der blev anvendt for at afdække Friluftsfolkets behov og for at sikre, at deres stemme blev hørt i alle projektets faser.

Friluftsfolk, kommune og byudvikler i samarbejde om etablering af opholdssted

En gruppe socialt udsatte borgere holder til i en garage ved Fakta på Køgevej i Roskilde. Gruppen betegnes 'Friluftsfolket', og garagen ved Fakta har været deres faste opholdssted gennem de sidste 30-40 år. Da et boligselskab for nogle år tilbage overdrog grunden til et andet selskab, besluttede de nye ejere, at Fakta skulle rives ned til fordel for et boligbyggeri. Da det bragte Friluftsfolkets opholdssted i fare, besluttede Roskilde Kommune at tilbyde dem et nyt opholdssted. Man udvalgte et område i Roskilde Ring Park i nærheden af Fakta og fastlagde et budget for etableringen af et nyt opholdssted.

Miljø- og Kulturforvaltningen skulle stå for etableringen af det nye opholdssted. De ønskede at involvere Friluftsfolket i udformningen af stedet, men indså, at de manglede de nødvendige ressourcer og kompetencer til at lede en involveringsproces. Derfor allierede de sig med billedkunstneren Kenneth

Balfelt og hans team af arkitekter og byudviklere. Teamet er særligt optagede af sociale problemstillinger knyttet til byrummet og har mange års erfaring med brugerinvolverende byudviklings projekter.

Teamet takkede ja til opgaven på den betingelse, at Friluftsfolket blev indskrevet i kontrakten som projektets 'kunde'. Det skulle være Friluftsfolket, de løste opgaven for. De insisterede også på en omfattende involveringsproces - det skulle være Friluftsfolkets sted, og derfor skulle det skabes på deres præmisser og med afsæt i deres behov. Opholdsstedet blev etableret i 2019. Fakta og den tilhørende garage står endnu, men det er stadig planen, at grunden skal ryddes.

FØR: Afdækning af behov

Dataindsamling på Friluftsfolkets præmisser

Som indledning på projektet skulle det afdækkes, hvilke behov hos Friluftsfolket, som et nyt opholdssted skulle dække. Det skete på tre møder mellem to medarbejdere og Friluftsfolket. Møderne fandt sted om formiddagen i garagen ved Fakta. På det tidspunkt var størstedelen af Friluftsfolkene stadig ædru, og de følte sig godt tilpas, fordi det var på 'deres' sted.

Møder af lang tid, over lang tid

God tid var en afgørende ingrediens i involveringen af Friluftsfolket. For at tale med så mange af dem som muligt besøgte teamet bag processen dem flere gange på forskellige tidspunkter og i lang tid ad gangen. Hvert møde varede mellem to og fire timer afhængigt af Friluftsfolkets humør og promise. Fri-

« Man skal være klædt på til at lave brugerinvolvering med socialt udsatte, det er ikke det samme som at involvere ressourcestærke. Brugerinvolvering af socialt udsatte er ikke let. Man skal have masser af tålmodighed og ressourcer. »

Kommunal projektleder

luftsfolket havde en Facebookgruppe, som teamet brugte til at informere dem om, hvornår de kom på besøg. På den måde kunne Friluftsfolket forberede sig på besøgene.

Afklaring af behov, ikke ønsker

Møderne havde til formål at afklare Friluftsfolkets behov – ikke deres ønsker. Denne ambition skyldtes:

- et ønske om at nå ind til kernen af, hvad de havde brug for

- at behov (f.eks. at kunne sidde med ryglæn og udsigt til indgangen) er mere præcist end et ønske (en bænk)
- at behov er lettere at sammentænke end ønsker (f.eks. bænk, stol, gyng)
- at der på en ønskeliste altid vil være ønsker, der ikke kan indfries, og dermed skuffelser.

Da behovslisten var formuleret, blev den fremlagt på et møde med Friluftsfolket. Målet var at sikre sig, at teamet havde forstået Friluftsfolkets behov korrekt. Behovsoversigten blev i første omgang brugt til at finde ud af, om det nye sted var egnet. Det var det, syntes Friluftsfolket.

En strategisk uforberedt tilgang

På besøgene var det vigtigt at skabe en uformel og afslappet tone med plads til at udtrykke sig, som man ville. Der blev ikke forberedt fast formulerede spørgsmål men en løs ramme og en række emner at tale ud fra. Idéen var at tilgå møderne 'strategisk uforberedte'. Valget af tilgang bundede dels i et ønske om at være helt til stede i samtalen og dels i et ønske om at lade Friluftsfolket styre samtaleens retning inden for samtaleens ramme. Friluftsfolkets agenda skulle være omdrejningspunktet frem for interviewerens.

Teamet reflekterede internt efter møderne for at skabe dybere forståelse.

© Kenneth Balfelt Team

© Opholdsstedet

UNDER: Fra behovsafdækning til design

Friluftsfolkets stemme løftes ind på kommunekontoret

Da behovslisten var formuleret og godkendt af Friluftsfolket, blev den præsenteret for Roskilde Kommune. Her blev det bl.a. fremhævet, at der var et uset behov for et toilet på opholdsstedet, og at det derfor var nødvendigt at hæve budgettet for projektet. Det var kommunen lydhør over for. Herefter blev der lavet en ny kontrakt, hvor Friluftsfolkets behov samt det nye budget blev inkluderet.

Samskabende designproces

Da kontrakten var på plads og midlerne tilvejebragt, begyndte teamet at designe og skitsere opholdsstedet sammen med Friluftsfolket. Designprocessen fandt sted over 8-10 møder, der tog afsæt i behovslisten. Friluftsfolkets Facebookgruppe blev sideløbende brugt aktivt til at give alle mulighed for at ytre sig og involvere sig i eksempelvis valg af møbler, bygning og indretning. Et af Friluftsfolkets væsentligste behov var, at opholdsstedet skulle være brandsikkert og hærværksfrit. Derfor blev det besluttet, at opholdsstedet skulle bygges af to skibscontainere. I involveringsprocessen var det vigtigt for teamet at sikre, at så mange Friluftsfolk som muligt var med i de mellemregninger og beslutninger, der skulle udgøre grundlaget for etableringen af opholdsstedet. Det forsøgte man ved at være til stede mange gange og i lang tid ad gangen og ved at bruge Friluftsfolkets Facebookgruppe.

Etablering af opholdsstedet

Efter skitsering, planlægning og design af opholdsstedet blev etableringen sat i gang. Denne proces fandt sted i et ligeværdigt samarbejde mellem medarbejdere fra det hyrede team, kommunen og repræsentanter fra Friluftsfolket. Opholdsstedet endte med at tilgodese de behov, Friluftsfolket havde givet udtryk for.

« Man skal være klædt på til at lave brugerinvolvering med socialt udsatte, det er ikke det samme som at involvere ressourcestærke. Brugerinvolvering af socialt udsatte er ikke let. Man skal have masser af tålmodighed og ressourcer. »

Kommunal projektleder

EFTER: Den gode overdragelse

Forventningsafstemning mellem kommune og Friluftsfolket

Undervejs i processen arbejdede teamet aktivt for at skabe en god forbindelse mellem Friluftsfolket og kommunen. Det skyldtes blandt andet et ønske om at overdrage projektet på en god og bæredygtig måde. Der blev skabt forbindelse til Plan og Udvikling, men også til den lokale politibetjent og til relevante medarbejdere i Socialforvaltningen. Forbindelsen blev etableret på møder, hvor teamet, Friluftsfolket og repræsentanter fra de to forvaltninger deltog. Igen blev møderne afholdt på Friluftsfolkets præmisser. Dvs. på paller på opholdsstedets adresse med øl som servering. Denne ramme understøttede, at alle parter kunne deltage ligeværdigt og engageret.

Etablering af godt naboskab

Ud over at skabe en god relation til kommunen, var det vigtigt for teamet at skabe og understøtte en god relation mellem Friluftsfolket og opholdsstedets omgivelser. Friluftsfolket havde til hensigt at være et positivt bidrag til Ringparken. Denne hensigt blev videreformidlet til opholdsstedets

naboer og tilstødende forretningsdrivende, som også fik mulighed for at udtrykke deres ønsker til Friluftsfolket. På den måde blev alles intentioner og behov hørt og tydeliggjort.

Nedsættelse af styregruppe

Da opholdsstedet blev taget i brug, nedsatte Friluftsfolket en styregruppe. Styregruppen har til formål at opretholde kontakten til kommunen og rette henvendelse i tilfælde af udfordringer.

Resultat kan ikke vurderes endnu

Det er stadig ikke alle Friluftsfolk, der er begyndt at bruge det nye opholdssted. Projektets succes kan endnu ikke vurderes på, hvor mange der bruger det nye opholdssted. Det skyldes for det første, at mange holder sig væk pga. corona. Dernæst skyldes det, at garagen ved Fakta stadig står. I lyset af at flere af Friluftsfolkene har stået ved garagen gennem de sidste 30-40 år, er det ikke overraskende, at det kan tage tid for dem at flytte til et nyt sted. Ca. halvdelen af Friluftsfolkene bruger stedet. Én af dem fortæller, at han – bl.a. som resultat af at have været med i udviklingsprocessen – føler ejerskab for stedet og tager ansvar for, at det holdes i god stand. Han er et eksempel på, at processen har opnået noget af det, der var dens mål.

OPMÆRKSOMHEDSPUNKTER

01: Det gode samarbejde

Det kan være grænseoverskridende at møde en gruppe som Friluftsfolket på deres 'hjemmebane'. Man kan være nervøs for, om man bliver taget godt imod, og man kan have fordomme over for gruppen. Begge dele kan udgøre barrierer for et ligeværdigt og konstruktivt samarbejde.

- **Betragt de involverede som samarbejdspartnere:** Det er vigtigt at betragte dem, man ønsker at involvere, som ligeværdige samarbejdspartnere. Det vil sige nogle, man skal løse en udfordring *sammen med*, frem for nogen man skal løse noget *for*.
- **Gå åbent til opgaven:** For at undgå at lade eventuelle fordomme præge samarbejdet er det nødvendigt at gå åbent til opgaven. For eksempel ved at definere en åben ramme for samtalen frem for på forhånd at formulere en række spørgsmål, man vil stille.
- **Gør præmisserne klart:** Lav en tydelig præsentation af formålet og rammen for processen. Se det evt. som en form for kontrakt man skal indgå for at sikre en forventningsafstemning om, hvad der skal ske, og hvordan det skal foregå.

02: Opfyldelse af krav og forpligtelser på et rent brugerstyret opholdssted

På det nye opholdssted valgte Friluftsfolkene, at de selv ville stå for vedligeholdelse og rengøring samt betaling for vand og el. Kravene har ifølge én repræsentant for Friluftsfolkene haft en

positiv betydning, idet de understøtter følelsen af ejerskab og ansvar over for stedet. Ifølge en anden repræsentant udgør de imidlertid en kilde til konflikt: Hvem bestemmer for eksempel, hvordan kravene efterleves, og hvornår man bruger stedet nok til, at man skal betale for det? Repræsentanten for Friluftsfolket fortæller, at konflikterne medvirker til, at en del af gruppen afholder sig fra at bruge det. Konflikterne omkring stedet illustrerer, at intentionen om at øge graden af brugerstyring kan være forbundet med dilemmaer. På den ene side anerkender man de ressourcer, brugerne har, ved at overlade styringen til dem. På den anden side risikerer man, at de konflikter, der uundgåeligt vil opstå, vokser sig større, end de har ressourcer til at håndtere.

- **Følg op:** Hvis brugerne lader til at have svært ved at løfte opgaven med at drive stedet alene, kan det være en idé at følge op og snakke med dem om, hvad deres konflikt består i, og hvordan den evt. kan løses.

- **Tilpas designet til brugergruppen:** Opholdsstedet endte med at få et relativt pænt design. Ifølge Kenneth Balfelt blev det måske også for pænt. Et opholdssteds design kan nemlig være med til at sætte barren for, hvilke krav der sættes til vedligehold og opførsel på stedet. Når denne barre sættes for højt, kan den udgøre en barriere for en gruppe som Friluftsfolket, der i første omgang valgte at stå ved garagen ved Fakta, bl.a. fordi der stort set ikke var nogle krav til brugen af stedet.

Ungdomskulturhuset (UKH)

Et inkluderende og involverende ungdomskulturhus

UKH er et ungdomskulturhus, hvor de unge, som bruger huset har bestemmelsesretten. Det vil sige, at alle beslutninger træffes af dem, der har deres gang i huset. Det er en tilgang, som formår at tiltrække en divers gruppe af unge, og som lykkes med at skabe mod på og motivation til aktiv deltagelse og engagement. Eksemplet viser, hvordan man kan skabe rammer for deltagelse og indflydelse for unge med forskellige baggrunde og i forskellige livssituationer.

Et inkluderende og engagerende ungdomskulturhus

Ungdomskulturhuset (UKH) opstod i 2014 på initiativ fra Aarhus Kommunes ungebyråd og fik opbakning i Aarhus Kommune. Da huset startede op, var det midlertidigt beliggende ved Godsbanen i Aarhus Midtby. Siden har det skiftet lokalitet og videreudviklet sine faciliteter, aktiviteter og organisering af flere omgange.

UKHs formål er at skabe værdi for brugerne af huset, udfordre deres kreativitet og give dem et trygt og inkluderende fællesskab, som de kan udvikle sig i og sammen med. Huset har en særlig tilgang til deltagelse, der kaldes do-ocracy. Tilgangen består af, at bestemmelses- og initiativretten ligger hos dem, der bruger og engagerer sig i huset. Det vil sige, at beslutninger omkring aktiviteter og indhold stort set udelukkende træffes af de unge, der bruger huset. Der er en række ansatte, hvis rolle er at understøtte husets strukturer og rammer, men

indholdet skabes, igangsættes og drives af de unge. Brugergruppen består af en kombination af unge i forskellige livssituationer og med forskellige sociale, kulturelle og etniske baggrunde. Der er både unge i sårbare positioner – fx unge, der kæmper med ensomhed, angst eller andre sociale og psykiske udfordringer – og unge, der har nemt ved det sociale, og som har energien, overskuddet og ressourcerne til at hjælpe dem, der kan have svært ved at blive en del af de aktiviteter og fællesskaber, der er i UKH. Huset udgør en platform for møder på tværs af forskellige grupper af unge, og det er oplevelsen blandt de interviewede, at mange af de unge gennem husets selvbestemmende tilgang udvikler kompetencer og tro på dem selv, som de får glæde af både i og uden for UKHs rammer.

FØR: Hvordan tiltrækker UKH unge?

Gennem aktiviteter

Huset tiltrækker et bredt segment af unge, fordi huset afholder mange forskellige typer af aktiviteter. Det kan være festivaler og koncerter, mindre events af både social, kunstnerisk og kulturel karakter, samt alternative læringsforløb med fokus på kompetenceudvikling inden for alt fra mindfulness til projektledelse og graffiti. UKH er derudover et mødested, hvor man kan "hænge ud" med andre unge over en kop kaffe i caféen. Husets café er i sig selv en central aktivitet – også i forhold til at tiltrække nye unge.

Gennem forløb

UKH har erfaret, at det kræver langstrakte og kontinuerlige forløb at få adgang til nye målgrupper. Det er ikke nok at reklamere på sociale medier eller

aflægge målgruppen et enkelt besøg. For at vække nysgerrighed og lyst til at deltage må de være synlige i målgruppen i længere tid ad gangen. Når UKH ønsker at tiltrække en ny målgruppe af unge, arbejder de strategisk og tålmodigt med at skabe adgang og med at præsentere UKH på en attraktiv måde.

Gennem samarbejder med organisationer og repræsentanter for ungegrupper

For at nå nye unge samarbejder UKH med organisationer, der har kontakt til den nye målgruppe. Fx har de arbejdet sammen med Dansk Flygtningehjælps Ungdom for at nå ud til unge med flygtningebaggrund. UKH har også tilbudt Aarhus Ungdomsskole at bruge huset til at afholde aktiviteter og for at præsentere UKH for en yngre målgruppe. Deres samarbejder med andre ungeorganisationer giver derfor både et vigtigt indblik i en ny målgruppe og en mulighed for at præsentere den målgruppe for UKH.

UNDER: UKHs tilgang til involvering og deltagelse

Samskabelse

UKH er organiseret i samskabelse mellem unge og ansatte. De ansattes funktion er primært at skabe og fastholde rammerne, mens indholdet er op til de unge selv at bestemme. Den samskabende tilgang understøtter UKHs mål om at fremme unges livsmestring. På den ene side får de unge rum og rammer, de kan udfolde og udvikle sig i, på den anden side har de mulighed for at få vejledning, sparring og udfordringer af de ansatte. Samspillet mellem unge og ansatte giver de unge frihed til at udfolde og engagere sig i trygge rammer, hvor støtte og hjælp aldrig er længere væk end den nærmeste medarbejder, og hvor der altid er mulighed for at spørge en anden ung til råds.

Frihed til at skabe og tage ansvar (og frihed til at lade være)

Størstedelen af aktiviteterne er iværksat og styret af de unge selv. Relationen mellem ansatte og unge er baseret på tillid, hvilket betyder, at de unge i de fleste tilfælde har frie tøjler ift., hvilke aktiviteter og tiltag de vil sætte i gang. I forbindelse med planlægning og afholdelse af festivaller får de fx bare et beløb, de skal holde sig inden for, og så er det op til dem selv at bestemme, hvad pengene skal bruges på. Der er dog ikke noget krav om, at man skal engagere sig og deltage i planlægning af events og aktiviteter. Man er også velkommen til bare at være der og gøre brug af de aktiviteter, huset tilbyder. Det betyder, at unge, som er generede eller lider af social angst, også har mulighed for at tage del i fællesskabet og måske på sigt begynde at engagere sig.

Do-ocracy

UKH er et do-ocracy. Et do-ocracy er en styreform, hvor det er dem, der er til stede og engagerer sig, der har retten til at bestemme. Man skal altså ikke være valgt eller stemt ind. Det betyder i UKH, at stedet styres af dem, der bruger det. Styreformen giver de unge en stærk følelse af ejerskab og en stor lyst til at involvere sig og deltage i at gøre stedet til et godt sted at være. Der er ca. 30-40 unge, der tager aktiv del i de beslutningsprocesser, der finder sted omkring alt fra indretning af huset til afholdelse af festivaler og events.

Update-møder

UKH afholder ca. én gang om måneden et såkaldt update-møde. På update-møderne drøftes praktiske spørgsmål, spørgsmål omkring aktiviteter og økonomi, forslag til nye tiltag mv. Under update-møderne kommer do-ocracy tilgangen til udtryk: At det er dem, der møder op, der har retten

til at stemme. Møderne varer typisk en til tre timer, og de foregår på engelsk, for at kunne inkludere fx unge flygtninge.

Styregruppe bestående af unge

UKHs overordnede drift ledes af en styregruppe bestående af fire unge brugere af huset og én ansat. Styregruppens rolle er bl.a. at træffe beslutning om, hvem der må leje husets projektrum, og tage imod ansøgninger om penge til afholdelse af events. Alle kan stille op til styregruppen, som vælges på update-møderne.

EFTER: Hvilken værdi skaber UKH for de unge?

Øget mod på deltagelse og engagement

UKH giver brugerne af huset et rummeligt fristed, hvori de engageres til at tage del i og øve indflydelse på stedets aktiviteter. Den engagerende tilgang bidrager til, at mange unge opnår forøget tro på sig selv og får mod på deltagelse. En ung beskriver, hvordan det, der for ham startede som deltagelse i en punk-koncert, først ledte til deltagelse i UKHs aktiviteter og dernæst til involvering i at skabe og lede aktiviteter og events. Han blev mødt med tillid og fik derfor øget tro på, at han havde noget at bidrage med. Gennem sin deltagelse i UKH fik han ikke bare lyst til at opnå forandring i sit eget liv, men også til at skabe en positiv forandring for andre. I dag arbejder han for eksempel aktivt for at nå ud til den mest udsatte del af ungemålgruppen – heriblandt unge boligløse – som UKH ellers har svært ved at inkludere i deres fællesskab.

Den unges fortælling er et eksempel på, hvordan UKH som platform for fællesskab mellem unge kan medvirke til at skabe engagement og mod på deltagelse, der rækker ud over husets rammer.

« Vi har alle slags grupper af unge – de kreative, musikere, dem der bare gerne vil være der, madentusiaster, de skøre, de poppede og aktiviteter til eksempelvis flygtninge eller udvekslingsstuderende. At se, at det er et åbent rum, gør, at jeg gerne vil være her. Jeg bliver anerkendt for det menneske, jeg er. Huset anerkender alle, for hvem de er. Det udfordrer mig også til at komme i kamp med mine egne fordomme og til at udvikle mig personligt og fagligt. »

Ung bruger af huset

OPMÆRKSOMHEDSPUNKTER

01: Hvordan skaber man plads til alle?

Selvom UKH lykkes med at engagere en bred gruppe af unge, er der nogle unge, der har svært ved at finde sig tilpas i UKHs rammer. Det gælder bl.a. dem, der er afhængige af støtte og hjælp til at blive en del af et fællesskab. De løse rammer stiller krav om mod til selv at byde sig til, og de ansatte har ikke nok ressourcer til at have særlig opmærksomhed på den enkelte unge.

- **Engager de ressourcestærke fra start.**

De ressourcestærke unge kan hjælpe med at styrke de unge, som står i en mere sårbar position. Ressourcestærke unge er gode til at organisere sig og skabe aktiviteter, som unge med mindre overskud og færre ressourcer kan tage del og evt. blive aktivt engageret i.

- **Iværksæt aktiviteter alle kan lide.** En stor del af UKHs succes med at tiltrække bredt handler om, at de tilbyder aktiviteter, som alle kan lide herunder blandt andet koncerter og madfællesskaber.

- **Skab tydelige rammer.** For at alle skal føle sig trygge og tilpas, er det vigtigt, at der er tydelige rammer. Fx er det vigtigt, at man er enige om, at man opfører sig ordentligt og taler pænt til hinanden. Tydelige rammer behøver ikke begrænse frihed. Tværtimod understøtter tydelige rammer, at man som ung kan udfolde sig frit og uden bekymring for at blive talt ned til eller set skævt på.

- **Byd velkommen.** Sig velkommen hver gang en ny ung træder ind ad døren. Det fremmer oplevelsen af at være inkluderet fra start.

DEL 2:

FREMBRINGELSE AF ERFARINGS- BASERET VIDEN

Eksemplerne i denne del beskriver veje til, at borgere i socialt udsatte positioners levede erfaringer på bedst mulig vis kan bruges til at gøre samfundet klogere på sig selv og borgere klogere på hinanden. I Esbjerg og på Danmarks Forsorgsmuseum lærer og trænes borgere i socialt udsatte positioner i at fortælle deres historie og videregive deres erfaringer til henholdsvis politikere og museumsgæster. I eksemplet fra SUS og Bikubenfonden er der fokus på samskabelse af erfaringsbaseret viden, og hos Holstebro Udsatteråd ses det, hvordan et lokalt udsatteråd arbejder med at opsøge erfaringer fra brugere af kommunens væresteder og videreformidle dem til kommunen.

- **Esbjerg Udsatteråd** – Det Sociale Klippekort
- **Holstebro Udsatteråd** – Involverende møder på væresteder
- **SUS og Bikubenfonden** – Unge som erfaringseksperter
- **Danmarks Forsorgsmuseum** – Fra udsat til værdsat

A photograph of a woman with short, wavy, light brown hair and black-rimmed glasses. She is wearing a light blue, textured knit sweater with a ruffled collar. She is leaning her arms on a grey concrete railing. The background shows a body of water, green foliage, and a residential building with a red roof and white walls. The lighting is soft, suggesting an overcast day.

« Selvom man er psykisk syg eller man er misbruger, så har vi også en stemme. Lyt til os. Snak med os. »

Heidi, formand for Haderslev
Udsatteråd

Esbjerg Udsatteråd

Det Sociale Klippekort

Esbjerg Udsatteråds initiativ Det Sociale Klippekort giver medlemmer i byrådet mulighed for at mødes med en frivillig lokal borger, der har erfaringer med at være i en socialt udsat position. Eksemplet fokuserer på værdien af, at politikere og borgere mødes på tomandshånd og stiller skarpt på, hvilke skridt der skal til for, at både politikerne og de frivillige får et godt udbytte af møderne.

En platform til at borgere i socialt udsatte positioner kan blive hørt

Esbjerg Udsatteråd består af 11 frivillige medlemmer, der hver især repræsenterer forskellige dele af udsatteområdet. Rådet har høringsret, en sekretær, et forbrugsbudget, og lokaler til rådighed. En af udsatterådets mærkesager er at sørge for, at borgere i socialt udsatte positioner i kommunen har platforme, hvor de bliver hørt og får mulighed for at deltage i samfundet. En af de platforme er udsatterådets initiativ med Det Sociale Klippekort, som beskrives i det følgende.

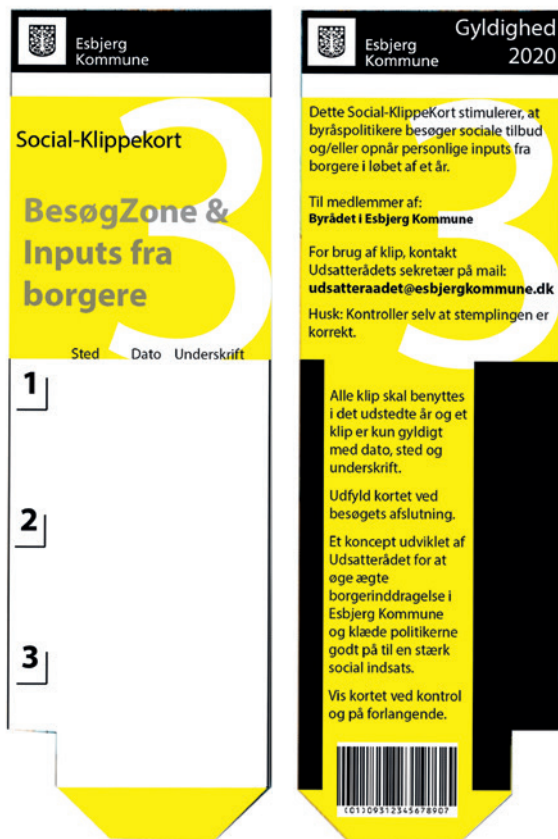
Politikere og borgere i socialt udsatte positioner mødes i uformelle rammer

Det Sociale Klippekort blev lanceret i 2019. Det blev først tilbudt til byrådspolitikere i kommunens Social- og Arbejdsmarkedsudvalg samt Børne- og Familieudvalget. Siden oktober

2020 har initiativet været udbredt til hele byrådet.

Det Sociale Klippekort er et fysisk kort, der ligner de gamle klippekort, man brugte til busserne. Hvert af de tre klip kan bruges på et møde på en times varighed med en frivillig byrådsven, der alle er lokale borgere, som har erfaringer med at være i en socialt udsat position og være bruger af sociale indsatser i kommunen. Initiativet har pt. ni frivillige byrådsvenner.

Mødet er en 1:1 samtale mellem en lokal byrådspolitiker og en lokal borger, hvor det er den frivillige byrådsven, der sætter rammen for mødet, både hvad angår det fysiske mødested og indholdet. Formålet er at skabe en platform, hvor politikere og borgere i socialt udsatte positioner kan mødes i uformelle rammer, hvor det er mødet mellem to mennesker, der er i fokus.

FØR: Hvad går forud for et møde?

Mund-til-mund rekruttering er bedst

For at blive frivillig byrådsven skal man sende en ansøgning til Udsatterådets mailadresse. Man skal som udgangspunkt være fyldt 18 år, bo i kommunen og have kendskab til det at være i en socialt udsat position. Udsatterådet hverver potentielle frivillige ved at tage ud på fx sociale tilbud og væresteder i kommunen og gennem deres side på Facebook. De vurderer dog selv, at det er mund-til-mund-rekrutteringen, der virker bedst: At der er nogen, der hiver direkte fat i en borger og motiverer dem til at ansøge. Det gælder særligt de borgere, som har de mest komplekse problemer.

Screening og indledende samtale

For at blive frivillig byrådsven skal alle ansøgere først til en samtale, der som udgangspunkt foregår med formanden for udsatterådet og et andet medlem. Her spørges ind til borgerens erfaringer og der foretages en screening af, om borgeren vil kunne varetage frivilligrollen. Der lægges vægt på, at borgeren er et sted i livet, hvor de er tilstrækkeligt afklaret med deres erfaringer med social udsathed til, at de kender deres egne grænser ift., hvor meget de vil fortælle, og at de kan kommunikere deres historie på en konstruktiv facon. Hvis de vurderes klar til opgaven, hvilket

« Vi har givet udsatte borgere en stemme, som de ikke har haft før. Personlige oplevelser kan ikke modsiges. Det handler om at få dem til at føle sig mødt og lyttet til, og det er i mødet med et andet menneske, at det sker. Dem, vi taler om, skal tale selv. Det er den eneste måde at få reel indsigt og få folk til at føle som en del af samfundet. »

Formanden for Esbjerg Udsatteråd, der selv har brugererfaring

alle ansøgere indtil videre er blevet, klædes de på til, hvordan møderne skal forløbe, og hvad de hver især er trygge ved at fortælle om. De bliver også bedt om at oplyse, hvor de gerne vil mødes med politikerne.

Når en byrådspolitiker ønsker et møde

Når en politiker ønsker et møde, kontakter de udsatterådets sekretær, som arrangerer mødet mellem dem og den frivillige byrådsven. Sekretæren har et katalog, der indeholder de frivillige byrådsvenners foto, navn, alder, ønske til mødested, kontaktoplysninger, indsigtsområder og slutteligt et citat, som kan give indtryk af personen. Politikerne kan give udtryk for et særligt ønske til et indsigtsområde, som sekretæren kan udvælge en frivillig ud fra. Hvis ikke vælges der ud fra princippet om at sikre lige fordeling af møder mellem de frivillige. Sekretæren henvender sig direkte til den frivillige ud fra kataloget.

Ingen forberedelse af politikerne

Udsatterådet har bevidst valgt, at politikerne ikke kan få nogen forberedelse forud for møderne, også selvom nogle politikere har efterspurgt stikord om den frivillige byrådsvens historie eller særlige opmærksomhedspunkter. Valget er truffet for at skabe de bedste forudsætninger for et så ægte møde mellem to mennesker som muligt. Fra politikernes side kan det vække skepsis, men flere har udtrykt, at de kun er blevet positivt overraskede til møderne.

UNDER: Hvordan foregår selve mødet?

Et møde på borgerens præmisser

Det er de frivillige byrådsvenner, der sætter rammen for mødet. Det er dem, der bestemmer, hvor mødet finder sted, og det er dem, der starter samtalen. Ofte vælger de frivillige at mødes på neutrale steder, hvor det er let at komme til såsom det lokale bibliotek, frivillighuset, cafeer eller væresteder. Det er vigtigt for Esbjerg Udsatteråd, at mødet foregår på borgernes præmisser og ikke fx på et rådhus, hvor nogle kan have negative associationer til et system, som de oplever har svigtet dem. Rammerne for mødet skal være trygge og skabe et møde mellem to mennesker, der er så umiddelbart som muligt.

Et møde under fire øjne

Selve mødet er en samtale under fire øjne, nogle gange med en kop kaffe eller en bid mad. Udsatterådet har bevidst valgt formatet og ser det som altafgørende, at mødet forbliver mellem to mennesker. 1:1-sam-

talen skaber de bedste rammer for, at de frivillige tør åbne op. Jo flere mennesker, der er til stede under mødet, jo flere barrierer ville der potentielt skulle nedbrydes. Valget støttes både af de frivillige og af de lokale politikere, der ser formatet som et vilkår for at skabe den tryghed og tillid, der skal til.

Når et møde er rigtigt godt

Når en frivillig byrådsven bliver spurgt om, hvad der gør et møde med en politiker særligt godt, lægges der vægt på, at politikerne udviser åbenhed, vilje til at lytte, og at de viser borgeren, at de vil dedikere den næste time kun til dem. En frivillig byrådsven husker de bedste møder som dem, hvor politikerne også har turdet at åbne op selv og har fortalt om deres egne sårbarheder og kriser. At de kommer som menneske, ikke som politiker.

EFTER: Hvad sker der efter et møde?

Årlige statusmøder i udvalgene og et årligt socialt arrangement

Udsatterådet har årlige møder i hvert udvalg, hvor de samler op på årets møder med Det Sociale Klippekort, hvortil deres sekretær har udarbejdet en statusrapport over, hvor mange møder hver enkelt af de frivillige byrådsvenner har haft. Her kan politikerne også videregive deres oplevelser med møderne. Derudover arrangerer Esbjerg Udsatteråd et årligt socialt arrangement for de frivillige byrådsvenner og har løbende opfølgning med hver enkelt.

Politikernes udbytte af møderne

Politikerne giver udtryk for, at møderne giver dem muligheden for at møde borgere i socialt udsatte

positioner tæt på, og at det giver dem bedre forståelse for forskellige borgeres oplevelse af systemet. Det giver dem baggrundsviden fra flere borgere, hvor de selv kan udlede, hvad der går på tværs af deres historier og bruge det til at sætte ind der, hvor der er behov for forandring.

De frivillige byrådsvenners udbytte af møderne

Udbyttet for de frivillige udtrykkes først og fremmest som en oplevelse af at blive inkluderet i samfundet, og at de har fået en stemme, hvor de får muligheden for at vende deres svære oplevelser til noget positivt, der kan bruges til at påvirke systemet. En frivillig byrådsven fortæller også, at han har fået mod på at deltage mere aktivt i lokalpolitik. Og så skaber møderne kontakt: En frivillig oplever, at politikerne siger hej og stopper for at snakke, hvis de mødes på gaden, og at det er værdifuldt for ham.

OPMÆRKSOMHEDSPUNKTER

01: Når enkelte mennesker bliver til sandhedsvidner for andre

Når det er de frivillige byrådsvenners enkelte historier, der er i fokus, risikerer man, at enkelte personers oplevelser kan blive brugt som model for at finde løsninger for alle andre. Det er ikke gavnligt for nogen, hvis enkelthistorier bliver brugt som anekdotisk evidens til at fremme en sag. For udsatterådet og for byrådet i Esbjerg var dette en balancegang, som de ikke har endelige løsninger på, kun refleksioner:

- **Opfordr politikere til at gøre brug af alle sine klip.** Jo flere historier de hører, jo tydeligere bliver nuancerne i enkelthistorierne. Gå efter fællesnævnerne i historierne frem for enkeltsager.

- **Informér og tydeliggør over for de frivillige,** at det ikke er meningen, at de skal få politikere overtalt til at tale deres sag eller hjælpe dem, men at formålet er oplysning.

- **Gør en indsats for at møde flere borgere end kun de frivillige.** Det er vigtigt, at møderne med frivillige byrådsvenner ikke står alene. En lokalpolitiker i Esbjerg har haft god erfaring med at besøge et lokalt værested sammen med en af de frivillige byrådsvenner, han tidligere har mødt med. De besøgte værestedet sammen en gang om måneden, hvor den frivillige hjælper politikerens med at skabe kontakt til brugerne af værestedet. Den løbende kontakt og politikerens vilje til at møde op har ifølge den frivillige gjort, at flere af brugerne af værestedet har åbnet op over for politikerens og føler sig trygge ved, at han kommer.

Holstebro Udsatteråd

Involverende møder på væresteder

Holstebro Udsatteråd består udelukkende af borgere, der selv har erfaring med at være i en socialt udsat position. Her følger vi, hvordan udsatterådet involverer værestedsbrugere i deres politiske arbejde ved at holde faste møder på byens væresteder, hvordan udsatterådet arbejder med møderne efterfølgende, og hvilke udfordringer og muligheder, de oplever i processen.

Holstebro udsatteråd – et lokalt udsatteråd af borgere for borgere

Holstebro Udsatteråd blev nedsat i 2012 og er et af de få lokale udsatteråd, der består udelukkende af borgere, der enten er, eller har været i en socialt udsat position. Udsatterådet i Holstebro Kommune har til formål at rådgive byrådet om udsatteområdet og være et samlet talerør for borgere i socialt udsatte positioner i kommunen. Holstebro Udsatteråd har et stærkt samspil med den tilknyttede sekretær. Sekretæren hjælper med at skabe rammer og struktur omkring rådets arbejde og understøtter rådet i praktiske gøremål. Samtidig kender sekretæren de politiske arbejdsgange og processer og er meget opmærksom på rådsmedlemmernes kompetencer og ønsker, hvilket har stor betydning for rådets motivation og engagement.

Når involvering er en selvfølgelighed

I dette eksempel følger vi Holstebro Udsatteråds arbejde med at involvere andre borgere i socialt udsatte positioner i kommunen ved at afholde møder på de lokale væresteder og varmemestuer. Udsatterådet er til for borgere i socialt udsatte positioner. Derfor har det været naturligt for rådet at involvere andre

borgere i socialt udsatte positioner i deres arbejde. Udsatterådet holder faste møder på det lokale værested ca. en gang om måneden, hvor de taler med brugerne af værestedet for at få input til et bestemt tema eller problemstilling. Andre gange inviteres der blot til en åben snak om, hvad der rører sig i deres liv.

Fingeren på pulsen

Rådsmedlemmerne kender værestederne og varmemestuerne godt. Flere af dem er selv kommet der i perioder, så de kender også mange af brugerne af stederne personligt. Denne direkte adgang til dem, de repræsenterer og til deres ufiltrerede personlige oplevelser og erfaringer, opleves som en særlig styrke for udsatterådet. De møder brugerne af værestederne og varmemestuerne der, hvor de er, og det har stor værdi – også for brugerne selv. De har langt nemmere ved at tale åbent med rådsmedlemmerne, end de ville have det med fx embedsfolk fra kommunen, som mange af dem ofte har et anstrengt forhold til. Brugere på værestedet har sjældent en personlig politisk agenda men derimod rå meninger og oplevelser med det at være i en socialt udsat position, som de giver videre til rådet, når de mødes på værestedet, og som rådet kan viderebringe politisk.

FØR MØDERNE PÅ VÆRESTEDERNE: Hvilke valg tog de og hvorfor?

Indledende snak

Inden selve mødet på værestedet taler rådsmedlemmerne og rådssekretæren om, hvad der skal på dagsorden til mødet, om det er et bestemt tema eller en problemstilling, de skal have input fra brugerne på værestederne og varmetuerne til, eller om det skal være en helt åben dagsorden. Det kan fx være, at de skal udarbejde et høringssvar, som de gerne vil have brugernes syn på. I forlængelse af møderne på værestedet holder udsatterådet et almindeligt rådsmøde, så mødet med brugerne bliver et slags formøde til det egentlige rådsmøde.

Blikfang

Udsatterådet får hængt en seddel op på opslagstavlen på værestedet lige ved siden af dagens menu,

hvor der står, hvornår de kommer for at holde møde, og at alle er velkomne til at deltage. Der kan være et tema på sedlen, men ingen dagsorden for mødet, og en uformel invitation til mad og en omgang hyggesnak. I starten hang udsatterådet en seddel op med dagsordenspunkter, men det skræmte brugerne væk, så det stoppede de med.

Alle er velkomne som de er – påvirkede eller ej

Alle brugerne på værestedet er velkomne til at deltage i møderne. Der er altså ikke nogen særlig forudsætning for at deltage. Der er ingen tilmelding, så udsatterådet ved aldrig, hvor mange der dukker op til et møde. Det er et vilkår ved at møde brugerne der, hvor de er. På et af værestederne må der indtages rusmidler, men det er aldrig blevet oplevet som en udfordring for at gennemføre møderne.

« Hvorfor spørger man en politiker eller embedsmand, hvordan det er at være udsat? Det kan de jo ikke svare på. Spørg en udsat om, hvordan det er at være udsat. » Dennis, formand for Holstebro Udsatteråd

UNDER MØDERNE PÅ VÆRESTEDET: Hvilket format valgte de og hvorfor?

Gør møderne spændende

Det er udsatterådets klare erfaring, at det formelle ofte har en negativ effekt på brugernes lyst til at deltage i møder. Derfor holder rådet møderne uden en printet dagsorden, uden ordstyrer og uden formalia, men derimod som en åben dialog og fælles-spisning. En vigtig ting, der bliver fremhævet, er, at man skal kunne tale et sprog, som brugerne forstår uden kommunale begreber eller vendinger. Ellers risikerer man at komme til at udelukke brugerne fra mødets fællesskab.

Bordet rundt

For at skabe en god og tryk stemning starter mødet altid med, at man tager en bordrunde, hvor alle deltagere på mødet har mulighed for at fortælle, hvordan de har det, og hvad der optager dem for tiden. Rådsmedlemmerne bidrager også til bor-

drunden, så alle deltager på lige fod. Det er en god måde at starte mødet på i stedet for at starte med at præsentere en dagsorden. Hvis der sket noget, siden sidst de mødtes om en bestemt sag eller lignende, giver rådet en kort opdatering.

Et måltid mad er en god samtalestarter

Den uformelle tilgang til at mødes med brugerne er en, der bærer frugt. Udsatterådets har god erfaring med at invitere til spisning i forbindelse med møderne på værestederne. At man taler sammen over et måltid mad kan være med til at løsne stemningen og få de forsigtige typer til at deltage i samtalen fordi det føles trygt og hyggeligt at mødes over et måltid mad. Det kan være med til at få dem, der ikke er mødevante, til at deltage i et møde.

På brugernes præmisser

Til møderne skal der være plads til, at man kan have en dårlig dag. Der skal også være plads til, at man kan gå ud og ryge uden, at nogen kigger skævt til en. Møderne foregår på brugernes præmisser – værestedet eller varmetuen er brugernes sted, og rådet er kun på besøg.

EFTER: Hvad bliver møderne brugt til?

Anden del af mødet – skab struktur

Umiddelbart efter mødet med brugerne på værestedet trækker udsatterådet sig tilbage bag lukkede døre, hvor de taler videre om de input, de har fået på dagens møde. På mødet forsøger rådet at strukturere de inputs, de har fået ift. de temaer, som de arbejder med. De taler om, hvad de skal gå videre med, og om der er noget, de skal undersøge nærmere. Da inputs fra brugerne ofte tager udgangspunkt i personlige erfaringer og oplevelser, kan det nogle gange være svært at konvertere dem til generelle problemstillinger, som man kan arbejde videre med politisk, men det bliver lettere, når de er struktureret under forskellige temaer.

Undersøge et problem nærmere

Hvis der er et problem, der er blevet nævnt flere gange til møderne, undersøger udsatterådet, om det er et generelt problem ved at spørge andre borgere i socialt udsatte positioner, om de har samme oplevelser. Hvis problemet viser sig at være et generelt problem, kan udsatterådet gå videre med det politisk. Fx var der på et tidspunkt en del utilfredshed med, at flere borgere i socialt udsatte

positioner oplevede skiftende socialrådgivere. Da udsatterådet undersøgte sagen nærmere viste det sig at være et udbredt problem. De forsøgte herefter at finde ud af, hvorfor det var sådan og fandt ud af, at en del af socialrådgiverne var unge kvinder, hvilket ofte gav perioder med barselsorlov. På den måde fik udsatterådet nuanceret billedet af problemet og forsøgte herefter at komme med konkrete anbefalinger til, hvordan man kunne imødekomme problemet fx ved at forberede borgerne i bedre tid på et skift af rådgiver i forbindelse med en barsel. Det er små tiltag, der kan have stor betydning, når man er i en socialt udsat position.

Høringssvar eller initiativforslag

I sidste ende kan input fra brugerne af værestederne blive en del af et høringssvar til byrådet eller være en del af et opmærksomhedspunkt om en bestemt problemstilling, der sendes til byrådet. Fx var der en del borgere, der klagede over, at der ikke var nok billige boliger i byen. Denne problematik tog udsatterådet med videre til deres årlige møde med socialudvalget i kommunen med konkrete input til problematikken. Hvis en problematik tages op, giver udsatterådet altid brugerne på værestedet en opdatering om den pågældende sag eller problemstilling næste gang, de mødes på værestedet.

OPMÆRKSOMHEDSPUNKTER

01: Hård tone kan skabe utryghed

På et af værestederne kunne der være en hård tone blandt brugerne. Dette medførte, at et par af rådmedlemmerne i udsatterådet følte sig utrygge i forbindelse med møderne på værestedet, fordi de ikke kendte stedet eller brugerne. For at modvirke utrygheden var det vigtigt for udsatterådet først og fremmest at italesætte og også gøre det klart, at det kan være et vilkår for at samle input fra brugerne på værestedet.

- **Accepter præmissen:** Når man opsøger brugere på et værested og er på besøg, må man acceptere og tilpasse sig kulturen på stedet. For dem, der ikke er vant til en hård tone, kan det hjælpe at tale med hinanden før og efter møderne, særligt ved de møder, hvor bølgerne kan gå lidt højt.

- **Lær borgerne at kende:** Når man ikke selv kommer i lignende miljøer, kan det være grænseoverskridende for nogle, og det kan tage tid at lære stedet og brugerne at kende. Men det betaler sig. De rådsmedlemmer, der følte sig utrygge i starten til møderne, føler sig ikke utrygge mere, efter de har lært brugerne og jargonen bedre at kende.

- **Vær opmærksom på janteloven.** Det kan være svært for borgere i socialt udsatte positioner, der har det skidt, at se tidligere værestedsbrugere, der har fået det meget bedre og fået deres udsathed på afstand, og som nu prøver at hjælpe andre. Hvis brugerne af værestedet er vrede eller hidsige til møderne, så undgå at gå ind i diskussioner, men vis forståelse for frustrationer og forsøg at skifte emne eller lignende for at konfliktnedtrappe.

02: Fra oplevelser til politik

Det kan nogle gange være svært at konvertere inputs med udgangspunkt i personlige til generelle problemstillinger, som man kan arbejde videre med politisk. Holstebro Udsatteråd havde fokus på:

- **Strukturer i temaer:** Udsatterådet strukturerer de input, de har fået på værestederne, ved at opdele dem i forskellige temaer. På den måde kan de danne sig et overblik og se, hvor der er mulighed for at gøre noget politisk.

- **Tilbage melding:** Hvis udsatterådet er gået videre med et tema eller en problemstilling politisk, holder de brugerne på værestederne opdaterede. De viser, at brugernes input er blevet taget alvorligt, og at de har været med til at gøre en forskel ved at have delt deres erfaringer. Det kan være motiverende for at bidrage en anden gang.

Bikubenfonden og Socialt Udviklingscenter SUS: Unge som erfaringseksperter

Bikubenfonden og SUS har samlet erfaringer fra tidligere anbragte unge til at skabe ny viden om den gode overgang fra en anbringelse til voksenlivet. Eksemplet viser, hvad der skal til for, at unges rolle ikke begrænses til 'formidlere af erfaringer', men hvor der skabes en tilgang, hvor unge og andre borgere i socialt udsatte positioner kan blive aktive medudviklere af viden.

Tidligere anbragte som erfaringseksperter

I 2019 samarbejdede Bikubenfonden og Socialt Udviklingscenter SUS med en gruppe tidligere anbragte unge om at forstå, hvad der skal til, for at gøre vejen til voksenlivet og egen bolig lettere for anbragte børn og unge. SUS faciliterede en fortælleweekend, hvor en gruppe af tidligere anbragte unge blev involveret i at skabe viden om overgangen fra anbringelse til eget hjem. Efter fortælleweekenden blev en gruppe af relevante fagprofessionelle og forskere inviteret til en aften sammen med de unge, hvor formålet var dialog og kollektiv vidensudvikling.

Den følgende beskrivelse illustrerer de faser, den samlede proces indebar (se billede th.). Den tydeliggør, at kollektiv vidensudvikling kræver god tid, grundig forberedelse og tydelig facilitering. Og den viser, at der ligger der et stort arbejde i at komme i kontakt med de rigtige personer og motivere dem

til at bidrage, og at der ligger en vigtig opgave i at forberede deltagere – som ikke nødvendigvis har erfaring med at indgå i vidensudviklende processer – på at indtræde i rollen som vidensaktører. Der gives desuden et bud på, hvad man skal være opmærksom på, når to forskellige vidensformer bringes sammen i en proces, hvor formålet er at skabe ny viden.

FØR: at skabe kontakt til deltagerne

God tid til forberedelsesfase

Der blev sat i alt otte uger af til forberedelsesfasen i projektet. Denne fase handlede overvejende om at komme i kontakt med de unge og motivere dem til at bidrage. Det er let at komme til at overse omfanget og kompleksiteten af den opgave. Ikke desto mindre er den afgørende for, om den videre proces lykkes. Det var derfor vigtigt at sætte god tid af til den.

Formulering af hovedspørgsmål til invitation

Som et første skridt blev der arbejdet grundigt med det spørgsmål, de unge blev præsenteret for i invitationen. Ofte bliver sådanne spørgsmål formuleret fra et systemperspektiv. Når det er tilfældet, er der risiko for, at det bliver en lukket samtale, der ikke tager afsæt i de unges hverdagslivsnære viden. Målet var derfor, at omformulere det indledende tema til åbne spørgsmål, der var så tæt på det liv, de unge var midt i og kunne relatere til, som muligt.

Invitation ud gennem de rigtige kanaler og mange forskellige kanaler

SUS brugte flere veje samtidig for at få budskabet ud til de unge. Der blev bl.a. skabt kontakt via de offentlige og frivillige tilbud, som er i kontakt med de unge. Der blev lavet en kort invitation, som de fagprofessionelle gav videre til de unge sammen med en ekstra forklaring til fagpersonerne, så de forstod baggrunden og intentionen med processen. Derudover var de sociale medier en god vej til synlighed og kontakt. SUS fik nøglepersoner og -organisationer, de unge var i kontakt med, til at dele et opslag. Det var målet at nå bredt ud, og få en så varieret gruppe som muligt med forskellige typer erfaringer, ressourcer og forudsætninger.

En første kontakt, der giver tillid og lyst til at være med

I den første kontakt lagde SUS vægt på at give de unge klar besked om, hvad de blev inviteret til, samt hvor, hvornår og hvorfor. Hvis alt skal være med i den første, skriftlige invitation, bliver det nemt for langt. Der blev derfor sendt en kort invitation og fulgt op med personlig kontakt. Det foregik på sms, telefon, mail eller ved et fysisk møde, alt efter hvad der passede den unge bedst.

AFHOLDELSE AF FORTÆLLEWEEKEND: vidensudvikling med de unge

Uformelle og behagelige rammer

Til fortællecampen havde SUS fundet et uformelt sted, hvor det var rart at være. De sørgede for at skabe en god ramme, servere god mad og give de unge en fornemmelse af at blive forkælet og passet på.

Et trygt og handlekraftigt rum

De unge, der deltog, var nye for hinanden. De stod over for at skulle dele potentielt sårbare historier og var ikke nødvendigvis vant til rollen som videnspersoner. Det var derfor vigtigt at introducere ordentligt til fortælleweekenden. Det blev gjort dels ved at tydeliggøre, at det var i kraft af deres viden – ikke i kraft af deres udfordringer – at de unge var inviteret. Dels ved i samarbejde med de unge at formulere nogle få fælles spilleregler for fællesskabet.

Formulering af temaer

Efter rammesætningen blev de unge sat i små grupper for at tale om tre spørgsmål, der relaterede sig til temaet. Spørgsmålene skulle danne afsæt for en fælles formulering af det tema, weekenden skulle omhandle. Gennem en fælles opsamling på gruppearbejdet formulerede de unge i fællesskab temaet. Processen bidrog til, at de unge fik oplevelsen af at være med til at definere, hvad der skulle have lov til at fylde.

Udveksling af fortællinger i grupper

Herefter gik de i grupper og delte bidder af deres historier relateret til temaet med hinanden. I grupperne fortalte de én ad gangen om et tidspunkt i deres liv, hvor temaet var i spil. De andre i gruppen lyttede, og efter hver runde var der mulighed for helt kort at spejle fortællingen: Genkender jeg noget af det fra mit eget liv? Når alle havde fortalt, brainstormede gruppen sammen: Hvad går igen på tværs af fortællingerne?

Fælles analyse og formulering af drømme

På dag to mødtes hele gruppen til fælles analyse af de mange pointer fra fortællerunderne. Her blev de unge inviteret med i analysen af, hvad der blev set og hørt på tværs af de mange personlige beretninger. Hvad går igen? Hvad er vigtige fælles pointer? Der blev på baggrund af analyseprocessen formuleret drømme for en fremtid med bedre vilkår for at gå fra anbringelse til eget hjem. Formuleringen af drømme tog afsæt i den fælles analyse, hvilket gav de unge et mere solidt grundlag at stå på.

« Min plejesøster var medlem af SUS' Facebookside og sagde, at det synes hun, jeg skulle prøve at tjekke ud. Det bekræftede mig i, at det var trygt. Så det gjorde jeg og kontaktede Agnete (kontaktpersonen fra SUS) og kom derud og fik en snak med hende om, hvad SUS var interesserede i og lidt kort om mit liv, om det ville være relevant. (...) I den efterfølgende kontakt, har det været Agnete, der igen har kontaktet mig. Nu har jeg lidt PTSD-angst, så det har fungeret rigtig godt, at det har været nogle, jeg kendte i forvejen, og som jeg har et godt og trygt forhold til. »

Ung erfaringsekspert

EFTER FORTÆLLE- WEEKENDEN: kollektiv vidensudvikling og fokusering

Møde mellem unge erfaringseksperter, forskere og fagfolk

Efter fortælleweekenden var næste skridt at samle gruppen af unge og en gruppe bestående af i alt 15 fagfolk og forskere til at udvikle videre på den viden, de unge havde skabt på fortælleweekenden. De mødtes en hverdagseftermiddag på det frivilligcenter, hvor de holdt fortælleweekenden – på de unges hjemmebane. For at bringe de 15 inviterede med ind i de unges erfaringer, havde SUS lavet en udstilling med de unges 44 fortællinger i skrift og lyd.

Dialog med afsæt i de unges viden

I den første time var opgaven at læse og lytte til fortællingerne i stilhed. Med det som fælles afsæt blev fagpersoner og forskere sat i grupper og bedt om at finde to temaer, de fandt vigtige i de unges historier. Mens fagpersonerne holdt pause, samledes de unge om temaerne og prioriterede de fem temaer, som de så som de vigtigste. De fem temaer blev omdrejningspunkt for resten af mødet. Der blev herefter dannet blandende grupper, som arbejdede videre med temaerne. For hvert tema identificerede gruppen i fællesskab de vigtigste udfordringer og opstillede scenarier for en fremtid, hvor udfordringerne er løst. Aftenen sluttede med et fælles blik på identificerede udfordringer og ønskescenarier og en fælles refleksion over det samlede resultat.

Tydelige rammer

Det var vigtigt at skabe gode rammer for dialog. Alle parter skulle kunne bringe deres viden i spil – også i de situationer, hvor den skurrede mod hinanden. Det krævede tydelige rammer og facilitering. I den sammenhæng var det vigtigt, at dialogen fik en form, hvor de unge fik mulighed for at bidrage frem for at blive koblet af. Det blev opnået ved at sætte unge og fagfolk sammen i

« Mange af de her indsigter fra de unge har givet viden, som vi ikke kunne få uden dem. Det har også givet en legitimitet ift. at træffe beslutninger. Det har været en styrke at kunne sige, at de unge oplever systemet som en labyrint, og at det ikke opleves gavnligt af de anbragte unge. »

Projektleder fra Bikubenfonden

mindre grupper, hvor de fik mulighed for at arbejde i dybden med temaerne fra weekenden.

Prioritering, fokusering og udfoldelse af temaer

Efter vidensudvekslingen mellem de unge, fagfolk og forskere var næste skridt at prioritere og udfolde temaerne. De unge deltog i dette arbejde på flere måder. De besluttede, hvilke temaer det var vigtigst at arbejde videre med, og de deltog i de grupper, som foldede temaerne ud og formulerede drømme om en bedre fremtid. På et efterfølgende møde mellem de unge og forskerne blev de unge involveret i yderligere at spidsformulere, hvad der inden for hvert af temaerne var de vigtigste nedslag, og hvor der var brug for at tænke nyt.

OPMÆRKSOMHEDSPUNKTER

01: Den vigtige forberedelsesfase

Når formålet er udvikling af viden og løsninger, kan det være fristende at koncentrere projektets ressourcer om den specifikke del af processen, hvor viden og løsninger bliver til. Eksemplet viser imidlertid, at alt det, der går forud, ikke kan undværes. Det er afgørende at finde de rigtige deltagere, danne relation til dem og klæde dem ordentligt på til at indgå i processen.

- **Forberedelsesfasens omfang skal afspejles i projektets ressourcer:** Hvis ikke det samlede omfang af de opgaver, der ligger i forberedelsesfasen, afspejles i de ressourcer, der sættes af til projektet, er der i stor risiko for at blive nedprioriteret.

- **Afsæt god tid:** Det tager tid at nå ud til de rigtige mennesker og motivere dem til at deltage. Det tager også tid at klæde dem på til at indtræde i rollen som vidensaktører. Det er derfor væsentligt at afsætte god tid til rekrutterings- og forberedelsesfasen.

'bøjer' sig for en anden, eller hvis nogle deltageres perspektiver bliver betragtet som mere 'sande' end andres.

- **Klæd de unge godt på:**

For at reel samskabelse kan finde sted, er det vigtigt at være opmærksom på, at deltagerne er klædt på til det, der skal ske. Fagfolk og forskere er typisk vant til at indgå i sådanne processer, så i det her tilfælde var de unge et særligt opmærksomhedspunkt. Forberedelsen fandt sted på fortælleweekenden, men også gennem efterfølgende mail- og telefonsamtaler, hvor de unge blev informeret om, hvad der skulle ske, hvordan det skulle ske, hvem der ville deltage osv.

- **Skab tydelige og trygge rammer:**

Det er vigtigt at tænke de forskellige led i en samskabelsesproces igennem og være tydelig omkring, hvordan de skal forløbe: Hvad skal der ske? Hvem gør hvad? Og hvorfor gør vi, som vi gør? En tydelig ramme giver deltagerne tryghed, hvilket er afgørende, når det handler om at skabe ligeværdig og aktiv deltagelse.

02: Samskabelse kræver forberedelse og facilitering

I en samskabende vidensudviklingsproces handler det om at lade forskellige former for viden mødes, spille sammen og blive til ny viden. For at reel samskabelse kan finde sted, kræver det grundig forberedelse og tydelig facilitering. Hvis ikke, kan der være risiko for, at de forskellige vidensformer kommer til at spille imod hinanden frem for med hinanden fx ved at én vidensform

Danmarks Forsorgsmuseum

Fra udsat til værdsat

I udstillingen 'Fra udsat til værdsat' arbejder Danmarks Forsorgsmuseum med at bruge borgere i socialt udsatte positioner som alternative eksperter på Danmarkshistorien. Eksemplet viser, hvordan man kan give borgere i socialt udsatte positioner en platform, hvorfra de med egne ord kan fortælle offentligheden om deres oplevelser med at være i en socialt udsat position. Eksemplet viser også, hvordan man kan tilrettelægge en proces, så den foregår på deltagerens præmisser.

Danmarkshistorien fortalt om og af socialt udsatte borgere

Danmarks Forsorgsmuseum arbejder med at bevare, forske i og formidle samfundets forsorg, som den har udspillet sig på forskellige institutioner fra midten af 1800-tallet og frem til i dag. På museet betragter man borgere i socialt udsatte positioner som eksperter på deres egne fortællinger, og man arbejder aktivt med at involvere dem i museets aktiviteter. Museet er det eneste af sin slags i Danmark. Dets formål er dels at give stemme til de mænd og kvinder, der gennem historien har været tilknyttet fattiggårde, børnehjem og arbejdsanstalter, og dels at give et aktuelt indblik i, hvordan livet i en socialt udsat position ser ud fra borgernes eget perspektiv. Museets formål kommer blandt andet til udtryk i udstillingen 'Fra Udsat til Værdsat'.

Fra udsat til værdsat: borgere i socialt udsatte positioner som 'alternative eksperter'

Udstillingen 'Fra udsat til værdsat' handler om minder. Som besøgende får man indblik i, hvilke

minder borgere har fra deres tilværelse i en socialt udsat position, og hvilke episoder, de mener, har været med til at forme dem som mennesker. Man bliver vist rundt af en gruppe af værter, der alle er eller har været i en socialt udsat position. Værterne – og de øvrige deltagere i udformningen af udstillingen – bliver af museets medarbejdere betegnet som 'alternative eksperter'. Det er deres viden og erfaringer, der udgør udstillingens indhold, og det er deres kreativitet, der sætter rammen for, hvordan deres fortællinger formidles. Nogle værter har for eksempel lavet et spil, nogle har lavet en tegneserie eller en film, nogle har skrevet digte, og nogle har valgt at læse sin historie op.

Som forberedelse til deres deltagelse i udstillingen deltog de alternative eksperter i et forberedende forløb på ca. et halvt år. Her mødtes de fast en gang hver anden uge med en af museets medarbejdere. På møderne fik de – foruden et varmt måltid mad – hjælp til at forme deres fortælling og udvikle deres idé til formidling af fortællingen. Udstillingen åbnede d. 9. november 2019.

FØR: Rekruttering af deltagere

Besøg på forsorghjem og sociale tilbud

Med henblik på rekruttering af deltagere til udstillingen besøgte projektlederen og en af de alternative eksperter, der havde deltaget i en tidligere udstilling, en række forsorgs- og udsatteinstitutioner for at præsentere projektet for relevante borgere og invitere dem til at deltage. Det fysiske fremmøde på institutionerne skabte tillid og tryghed hos brugerne af stederne, hvilket var afgørende for deres motivation til at deltage. Fra museets side forsøgte man først med rekruttering uden brug af fysisk fremmøde. Men det havde ikke den samme effekt.

Invitation til et frivilligt og kontrolfrit rum

I invitationen til projektet var det væsentligt at understrege over for deltagerne, at det var frivilligt at deltage, og at projektet ikke var et kommunalt aktiveringsprojekt, men et projekt der beror på

frivillighed. Mange i målgruppen for rekrutteringen var vant til at blive 'tvunget' ind i kommunale projekter, hvor formålet er at observere og kontrollere med henblik på at afprøve deres ressourcer. Det var afgørende for deltagerne motivation, at deres deltagelse i dette projekt var frivillig og på deres præmisser.

Forskydning og tydeliggørelse af magtpositioner

Det var også vigtigt for forsorgsmuseets medarbejdere at gøre det klart over for deltagerne, at de som deltagere var eksperterne. Det var dem, der skulle give museet og resten af samfundet en gave i form af deres personlige erfaringer og viden. Museet bidrog med en professionel ramme for deltagerne fortællinger, men indholdet var alene op til deltagerne selv at bestemme. Det havde stor værdi for deltagerne at blive tildelt ekspertrollen og blive lyttet til af medarbejdere, der ikke havde anden agenda end at blive klogere på deres levede erfaringer.

UNDER: Forberedelse af deltagere: Udformning og kvalificering af fortællinger

Langt forberedelsesforløb

Efter rekrutteringen startede et halvt års forberedelsesfase med samlinger hver 14. dag. Forberedelsesfasen havde til formål at klæde deltagerne på til at skabe deres fortællinger og formidle dem for museets gæster. Selvom forberedelsesfasen var ressourcetung, var den nødvendig til at give deltagerne kompetencerne og troen på dem selv til at kunne formidle deres fortællinger. Den lange forberedelsesfase var endvidere afgørende for at finde ind til kernen af deltagernes fortællinger.

Et trygt og tillidsfuldt rum

Den lange forberedelsesfase gav deltagerne mulighed for at knytte tætte bånd til hinanden og til museumspersonalet. Det relationelle opstod blandt andet, fordi de ved hver samling startede med at spise sammen og fortælle om, hvad der var sket siden sidst. Samtidig gjorde medarbejderne meget ud af at skabe en uformel og afslappet atmosfære med plads til alle og uden krav og forventninger. For eksempel betragtede projektlederen det som en præmis, at afbud og forsinkelser ville forekomme ofte. Det var ikke noget, der blev påtalt. Gennem fællesspisningen og det uformelle rum opbyggede man tillid og tryghed, hvilket udgjorde en vigtig forudsætning for arbejdet med deltagernes fortællinger.

Skrive- og læseøvelser

En del af forberedelsesfasen handlede om at kvalificere deltagerne til at formulere og formidle deres fortællinger. Under samlingerne gennemførte de derfor en række læse-, skrive- og fortælleøvelser. Øvelserne gjorde, at deltagerne følte sig trygge ved at få deres historier udstillet på museet og ved at skulle præsentere deres historier i mødet med museets gæster.

« Dem, man kalder socialt udsatte, er mange forskellige ting [...] Der er nogle stereotyper om, hvem en socialt udsat er: At man er hjemløs, på heroin og aldrig har haft et job. Det er jo ikke virkeligheden. Det med at kunne italesætte nogle tabuer og fjerne de tabuer er vigtigt. Der er et billede af, hvordan socialt udsatte er, som ikke passer på mange inklusiv mig selv og andre, som har stået i en socialt udsat position. »

Museumsinspektør

EFTER: Resultat af involvering

Større livskvalitet og selvtillid for deltagerne

Deltagerne oplevede at få en styrket tro på sig selv og en øget livskvalitet. Mange af dem var vant til at være i forløb, hvor de ikke følte sig hørt, og hvor de ikke fik lov til at skabe deres egen fortælling. I arbejdet med "Fra udsat til værdsat" fik de mulighed for frit at bestemme deres fortællings indhold og formidlingsform.

Borgernes egne perspektiver i historiefortællingen

Ved at gøre borgere i socialt udsatte positioner til eksperterne, oplevede museet, at forsorgsarbejdets historie får det perspektiv, som den hidtil har manglet. Deltagernes perspektiver har givet udstillingen øget relevans og nærvær, fordi man på udstillingen kan møde de mennesker, der er brugere af forsorgen. Derudover har brugernes viden og levede erfaringer bidraget med et nyt lag af viden oven på den viden, der er nedskrevet i historiebøgerne.

« Det bliver til ens egen historie ud fra, hvad man selv synes er vigtigt. Socialpsykiatrien har én historie om mig, misbrugsbehandlingen har én historie om mig, kommunen har én historie om mig. Men jeg fortæller min historie ud fra min vinkel. »

Alternativ ekspert

Et afsæt for politisk indflydelse

Både alternative og historiske eksperter på Danmarks Forsorgsmuseum engagerer sig i nutidige socialfaglige debatter. De bidrager både med historisk og erfaringsbaseret viden om aktuelle tematikker under begrebet "museumsaktivisme". Her inviterer museet til samtale og debat i historiske rammer og udstillinger. Lokalt, regionalt og landspolitisk inviteres interessenter for eksempel til at deltage i debatarrangementer, lytt møder og formidlingstiltag, hvor det er de alternative og historiske eksperter, der skaber utraditionelle rammer for socialpolitiske drøftelser om emner som anbringelser, hjemløshed eller sociale og beskæftigelsesrelaterede indsatser.

OPMÆRKSOMHEDSPUNKTER

01: Møde(u)stabilitet og frafald

I forberedelsesfasen oplevede museet, at det tog tid, før de kunne regne med, at deltagerne mødte op. Mødestabiliteten opstod for de flestes vedkommende først, når deltagerne kunne se, hvad de fik ud af at deltage. Manglende overskud var en væsentlig årsag til, at nogle deltagere ikke formåede at fastholde et stabilt engagement over tid.

- **Acceptér præmissen og vær tålmodig:** Når man arbejder med borgere, hvis situation er præget af ustabilitet, er manglende mødestabilitet en præmis, man må acceptere. Det nytter ikke at stille krav om mødepligt, idet projektet på den måde vil komme til at minde om de kommunale indsatser, borgerne deltager i. Det vil med stor sandsynlighed afholde nogle fra at deltage.
- **Tydeliggør formålet:** Projektlederen oplevede, at mødestabilitet opstod, når deltagerne kunne se formålet med deres deltagelse, og når de forstod, hvad de kunne bidrage med. Det kan derfor være en idé at italesætte formålet og gøre det tydeligt over for deltagerne.

02: At finde ind til kernen af fortællingerne

Mange deltagere var meget begejstrede for at få mulighed for frit at kunne fortælle deres historie. Nogle havde dog svært ved at vurdere, hvad der var væsentligt for andre at høre om deres fortælling, og hvad der ikke var. Her hjalp museumspersonalet med at finde ind til

at finde ind til kernen af deltagerens historier. Museumspersonalet oplevede dette som en udfordrende proces, idet personalet i processen følte sig tvunget til at gøre sig selv til dommere over, hvad der var relevant i deltagerens fortællinger.

- **God tid:** Der er ingen genveje til at finde ind til kernen af deltagerens fortællinger. Det kræver meget arbejde og derfor også god tid i forberedelsesfasen.
- **En god relation:** For at museumspersonalet kunne hjælpe deltagerne med at finde ind til kernen af deres fortællinger, var det nødvendigt at opbygge en god relation til deltagerne. Når relationen var etableret, kunne man trygt tage samtalen om, hvad der var relevant at fortælle, og hvad der kunne skæres fra.
- **Øvelse:** Når deltagerne havde skåret deres fortællinger til, fulgte en fase, hvor de øvede sig i at levere fortællingerne skarpt og præcist. Det var en forudsætning for, at de følte sig godt klædt på til at kunne præsentere deres historier for museets gæster.

DEL 3: ORGANISERING AF BORGERE I SOCIALT UDSATTE POSITIONER I POLITIKUDVIKLING OG I SAMFUNDS- DEBATTEN

Eksemplerne i denne del viser fire veje til organisering af borgere i nuværende eller tidligere socialt udsatte positioner. Med afsæt i brugerorganisationerne SAND og LAP, i foreningen De Anbragtes Vilkår og netværket Næstehjælperne ser eksemplerne på, hvordan både formel og uformel organisering kan bruges til at engagere borgere, der er eller har været i socialt udsatte positioner, og hvordan man kan sikre, at deres erfaringer og viden får indflydelse på politiske beslutninger og på den bredere samfundsdebat.

- **De Anbragtes Vilkår** – Fra anbragtes erfaringer til politiske forslag
- **SAND** – De hjemløses landsorganisation
- **LAP** – Styregruppen for de særlige pladser i Region Hovedstadens psykiatri
- **Næstehjælperne** – Praktisk hjælp og hjerter mod fattigdom

*« Jeg håber at socialt
udsatte i fremtiden
sidder med om bordet,
når der skal forhandles
om, hvordan man skal
hjælpe dem. »*

Josefine, studerende

De Anbragtes Vilkår

Fra anbragtes egne erfaringer til politiske forslag

I foreningen De Anbragtes Vilkår har de udviklet topmøder som redskab til at involvere mange flere tidligere anbragte både i foreningen og i den direkte opgave at formulere politiske anbefalinger, der tager direkte udgangspunkt i tidligere anbragtes egne levede erfaringer. Eksemplet beskriver metoden og overvejelserne bag afviklingen af topmøderne i 2020.

Nuværende og tidligere anbragte som aktive medskabere af politik

De Anbragtes Vilkår er en forening stiftet af tidligere anbragte. Foreningen arbejder for at sikre, at nuværende og tidligere anbragtes viden, interesser og ønsker bliver hørt på anbringelsesområdet. Derfor indsamler foreningen til dagligt tidligere anbragtes erfaringer, holdninger og input gennem dels deres Advisory Board, der også udgør deres pulje af frivillige, og dels igennem en ekspertgruppe af nuværende anbragte.

En gang om året løber foreningens største arrangement af banen: De Anbragtes Vilkårs topmøde. Det første blev holdt i 2018 og det andet i 2020. Det første topmøde havde til formål at samle bred viden om, hvad tidligere anbragte gerne så, at foreningen skulle være for dem, og hvad der skulle arbejdes med politisk på anbringelsesområdet. Til foreningens andet topmøde i 2020 valgte de at afholde to temabaserede top-

møder, et i København og et i Aarhus, hvor temaet 'Alle anbragte børn skal have en voksen, de kan stole på' var omdrejningspunktet. Temaet blev behandlet med udgangspunkt i deltagernes levede erfaringer.

Temaet, der blev valgt pba. diskussioner både med ekspertgruppen og Advisory Boardet, var i hele 2020 den røde tråd for foreningens kommunikation udadtil. På den måde havde en bred kreds af personer med anbringelseserfaring direkte indflydelse både på topmødernes og på foreningens arbejde.

Topmødet som fundament for indflydelse

Formålet med topmøderne er at involvere så mange tidligere anbragte som muligt i foreningens arbejde og ikke kun dem, der er aktive medlemmer. Derfor opfordrer foreningen alle, der har en anbringelse bag sig til at tilmelde sig, uanset alder,

type af anbringelser og landsdel. På topmøderne er de med til at sikre, at foreningens vidensgrundlag også stemmer overens med deres oplevelser.

Topmøderne er et nyere tiltag i foreningens arbejde, men bliver af foreningen allerede set som deres grundaktivitet og som et symbol på deres tilgang til sikre, at nuværende og tidligere anbragte får indflydelse på foreningen og på de politiske beslutninger: Med topmøderne har foreningen udviklet et format, hvor det er tidligere anbragtes egne erfaringer og løsninger, der udgør rygraden af foreningens politiske anbefalinger. Selvom både det brede topmøde og det temabaserede er givende på hver sin måde, beskrives der i det følgende den tilgang, der lå bag de to temabaserede topmøder i 2020, og hvordan den sikrede, at foreningens politiske anbefalinger blev skabt af tidligere anbragte selv ud fra deres egne levede erfaringer.

« At vi har den fælles historie gør bare, at man smider sit skjold. Man har jo samtaler, man ellers ikke engang ville have haft med sine venner før efter flere år. Der kom helt en Band of Brothers-stemning: at vi er fælles om en sag, vi alle brænder for. »

Deltager på topmødet og tidligere anbragt

FØR TOPMØDERNE: Hvilke valg tog de og hvorfor?

Temaet som rammesætning

At vælge et tema for topmøderne var en bevidst rammesætning: Ved at skulle forholde sig til et tema, fik deltagerne mulighed for at sætte deres personlige erfaringer i spil i forhold til noget konkret og samtidig finde frem til fælles erfaringer på tværs.

Rekruttering gennem netværk skaber motivation og tillid

Topmøderne blev annonceret på Facebook og i et nyhedsbrev. I 2020 fik møderne særlig opmærksomhed pga. statsministerens nytårstale, der netop det år havde anbringelses-området som hovedtema. Men trods opmærksomheden vidste foreningen, at den bedste vej til rekruttering var gennem deres egne netværk som tidligere anbragte. Rekrutteringen blev mere personlig og skabte tryghed og motivation blandt dem, der blev kontaktet.

Inddeling af deltagere efter anbringelsesbaggrund og alder ved tilmelding

Deltagere skulle ved tilmeldingen oplyse deres alder og anbringelsesbaggrund – fx plejefamilie eller døgninstitution – så foreningen kunne inddele deltagerne i bordgrupper, hvor de sad sammen med andre med samme type anbringelse bag sig og inden for samme aldersgruppe. På den måde ville deltagerne ikke skulle bruge tid på at forklare lovgivninger eller typer af anbringelser for hinanden, og ingen ville føle sig udenfor, som de måske ville have gjort, hvis fx alle i ens gruppe havde været i plejefamilier, og man selv havde boet på en institution.

Facebookgruppe til tryghed og alt det praktiske

For mange af deltagerne var topmøderne den første anledning til at dele deres historie med andre tidligere anbragte. At møde op var derfor et stort skridt for mange. Det vidste foreningen og oprettede derfor en Facebookgruppe, hvor alle tilmeldte kunne få en fornemmelse af hinanden og få praktisk information om dagen. De vidste, at det var nødvendigt med sådan en gruppe for at skabe tryghed blandt deltagerne, så de vidste, hvad de kunne forvente af topmødet, og hvad der blev forventet af dem

© De Anbragtes Vilkår

TOPMØDERNES AFVIKLING: Hvilket format valgte de og hvorfor?

Et forum for tidligere anbragte oprettet af tidligere anbragte

Foreningens sekretariatet hjalp til med programmet og med det praktiske ved selve afholdelsen af topmøderne. Alt andet blev udført af medlemmer i foreningen, der alle selv havde anbringelsesbaggrund. Dette var et bevidst valg for at skabe den tryghed og tillid, som foreningen vidste, var afgørende for topmødets succes: De ønskede at vise deltagerne, at de alle var i samme båd, talte samme sprog og havde forståelse for hinandens oplevelser.

Bordsnakke med en tidligere anbragt som bordformand

Det meste af samtalen foregik ved mindre borde, hvor hvert bord havde en bordformand, der var frivillig i foreningen og selv var tidligere anbragt. Bordformændene hjalp både med at holde dialogen kørende, overholde rammerne og med at sikre, at alle kom til orde. Derudover skabte deres egen anbringelsesbaggrund en fælles forståelse, som ikke på samme måde ville kunne opnås, hvis bordformændene ikke selv havde været anbragt. Samtidig kan det at se en anden tidligere anbragt

tage en aktiv rolle som bordformand give en tro på egen indflydelse blandt deltagerne og en tro på, at de en dag selv ville kunne gøre det samme.

Både plads til åben diskussion og til at arbejde med konkrete forslag

Hvert bord talte først åbent om temaet, hvorefter de arbejdede med en til to problematikker og løsninger, der var defineret på forhånd. Øvelsen sluttede med en prioritering af løsningerne og en formulering af bordets drømmescenarie. Skiftet mellem formater gav plads til, at deltagerne både kunne bidrage bredt med deres erfaringer og samtidig sikre, at de også fik lov at bruge deres erfaringer til at løse konkrete problemstillinger og komme med forslag til forbedringer.

Panel af politikere og fagpersoner på besøg

Som afslutning var der inviteret et panel af politikere og fagpersoner. Panelet blev først fordelt ved bordene, hvor de fik præsenteret bordenes forslag. Derefter blev de inviteret på scenen for at kommentere på, hvad de havde hørt og for at svare på deltageres spørgsmål. For foreningen var det vigtigt, at bordsnakkerne lå først i programmet. Dels for at deltagerne kunne tale sig varme, men også for at give dem mulighed for at komme af med deres frustrationer over systemet. Som en fra foreningen selv siger det, var deltageres potentielle vrede på det tidspunkt blevet vendt til nysgerrighed.

EFTER TOPMØDERNE – hvad blev topmøderne brugt til?

Et nyt politisk anbefalingskatalog baseret direkte på tidligere anbragtes erfaringer

De politiske anbefalinger, der blev skabt ved hvert bord på topmødet, er efterfølgende blevet til De Anbragte Vilkårs anbefalingskatalog, som de bl.a. har overleveret til social- og ældreminister Astrid Krag (S). Anbefalingerne baserer sig direkte på tidligere anbragtes egne erfaringer og bud på løsninger set fra deres perspektiv – et vidensgrundlag som i dag styrker foreningens arbejde fx i politiske arbejdsgrupper mv. Derudover har topmøderne givet foreningen stærkere kontakt til tidligere anbragte over hele landet, og nogle deltagere på topmøderne er også blevet frivillige. Anbefalingerne er også blevet præsenteret for del-

tagerne, så de kan følge med i, hvad deres bidrag på topmødet er blevet til.

Input fra dagen har lagt grundlaget for foreningens kommunikation

Topmøderne blev også brugt til at indsamle videoer og udtalelser fra deltagerne, som efterfølgende er blevet brugt i foreningens kommunikation udadtil. Dette var muligt, fordi foreningen havde valgt, at topmødernes tema også skulle være temaet for foreningens arbejde. På den måde har topmøderne lagt skitsen for foreningens overordnede kommunikation for hele året.

OPMÆRKSOMHEDSPUNKTER

01: Balancegangen mellem enkelthistorier og det fælles mål

Når man inviterer mennesker med hver deres historie til at møde andre ligesindede måske for første gang, kan det være en udfordring både at få opfyldt deres behov for at tale løst med hinanden og samtidig sikre, at alle kommer til at arbejde frem mod et fælles mål. For De Anbragtes Vilkår var den balancegang et vilkår, som de har skulle lære at facilitere sig ud af. Her er nogle af de læringspunkter, som de tager med fra deres topmøder:

- **Hav et tema og en klar ramme for**, hvad der skal debatteres på mødet. Det giver tryghed, at alle ved, hvad de skal tale om, og hvad de ikke skal. Man kan godt starte med mere åben snak men sørg for at prioritere tid til, at deltagerne kan arbejde med det, der går på tværs af deres historier.
- **Hav en forventningsafstemning** både før og under mødet. Tal åbent med deltagerne om, hvad de kan forvente af mødet, og hvad de ikke kan – fx at de gerne må fortælle om dele af deres historier, men at de ikke får mulighed for at fortælle alt.
- **Forbered facilitatorerne** på, hvad de skal gøre, hvis en deltager deler for meget. Aftal på forhånd, hvordan man kan anerkende deres mod og samtidig gøre det klart, at der er rammer for mødet, som alle har aftalt at overholde.

02: At åbne for sårbare snakke uden at kunne følge op

Hvis man har deltagere, der for første gang taler højt om dele af deres liv, som har været svære for dem, kan man opleve, at deltagerne får reaktioner enten i løbet af eller efter et møde. Det er helt naturligt, men også noget der kan skabe udfordringer. Særligt ved et format som topmøderne, hvor man kun har deltagerne med én gang og ikke har mulighed for at følge op på dem, når de kommer hjem. De Anbragtes Vilkår brugte følgende greb:

- **Søg information om tilbud til målgruppen:** Før topmødernes afholdelse søgte foreningen information om andre tilbud, som de kunne henvise deltagerne til, hvis de fik behov for at tale med nogen efter møderne. På dagen medbragte de flyers, som de lagde ud i lokalet og henviste til løbende.
- **Vær åben og naturliggør reaktionerne:** På topmøderne italesatte facilitatorerne ved starten af møderne, at deltagerne kunne opleve at få reaktioner under og efter møderne, og at det var helt naturligt. De naturliggjorde det for at sikre, at ingen sad tilbage efterfølgende med en følelse af, at det var dem, der ikke var gode nok. Det skabte en åbenhed om, at deltagerne kunne henvende sig til facilitatorerne, hvis de havde behov for at vide, hvor de kunne få hjælp.

SAND

- de hjemløses landsorganisation

Eksemplet beskriver SANDS nuværende organisation, formål og måde at arbejde på og er et eksempel på, hvordan organisering af mennesker i hjemløshed kan tilrettelægges og vedligeholdes. For at give et indblik i, hvilke muligheder for indflydelse som SAND giver de hjemløse, beskrives det også, hvordan organisationen mobiliserede 2.500 mennesker til et fakkeloftog mod zoneforbuddet.

En platform for fællesskab og politisk indflydelse

SAND er de hjemløses landsorganisation. SAND har til formål at give hjemløse en platform, hvor de kan møde andre hjemløse, og hvorfra de i fællesskab kan arbejde for at sætte hjemløshed på den politiske dagsorden. SAND giver en ramme for fællesskab, en platform for samarbejde med relevante organisationer og myndigheder, og et talerør der rækker helt op på øverste politiske niveau. I dette eksempel beskrives det, hvilke greb og tilgange SAND har brugt for at få organisationen til at blive en aktør og en stemme i socialpolitikken.

SANDs organisering

SAND ledes af en bestyrelse, der tegner de store linjer for SANDs arbejde. De træffer beslutninger om, hvilke temaer der skal arbejdes med, og diskuterer nationale hjemløsespørgsmål. Alle bestyrelsesmedlemmer har erfaring med hjemløshed. Bestyrelsesmedlemmerne er repræsentanter for de i alt 12

SAND-udvalg, som dækker hver deres geografiske område. SAND-udvalgene består af medlemmer, der alle har hjemløseerfaring. Udvalgene arbejder med lokale problemstillinger for hjemløse i deres område og støtter op om organisering af hjemløse fx i brugerråd på herberger mv. Til at understøtte det politiske og organisatoriske arbejde i SAND er der et sekretariat bestående af syv lønnede medarbejdere.

SANDs aktiviteter

SAND har en række forskellige aktiviteter. Centralt er tillidsmandskurser, der uddanner hjemløse i at repræsentere andre hjemløse, både med henblik på at være en god repræsentant på det lokale bosted og i den nationale debat.

Der holdes årlige temadage, hvor hjemløse fra hele landet samles til oplæg og debat om udvalgte temaer. Dagene virker som et socialt samlingspunkt i organisationen og bruges til at engagerer deltagerne i SANDs arbejde.

For at gå ind i mere specifikke landsdækkende problemstillinger har SAND tværgående arbejdsgrupper, hvor hjemløse med støtte fra sekretariatet fokuserer på et bestemt spørgsmål. Der er tværgående arbejdsgrupper for kvinder, grønlændere og unge. Der bliver også løbende lavet events og aktiviteter, der kan skabe synlighed om SAND eller et bestemt politisk budskab og engagere nogle af de mennesker, der er svære at få engageret gennem formelle kanaler. Et eksempel på en aktivitet er fakkelloppet mod zoneforbuddet.

Zoneforbuddet – et eksempel på mobilisering og indflydelse

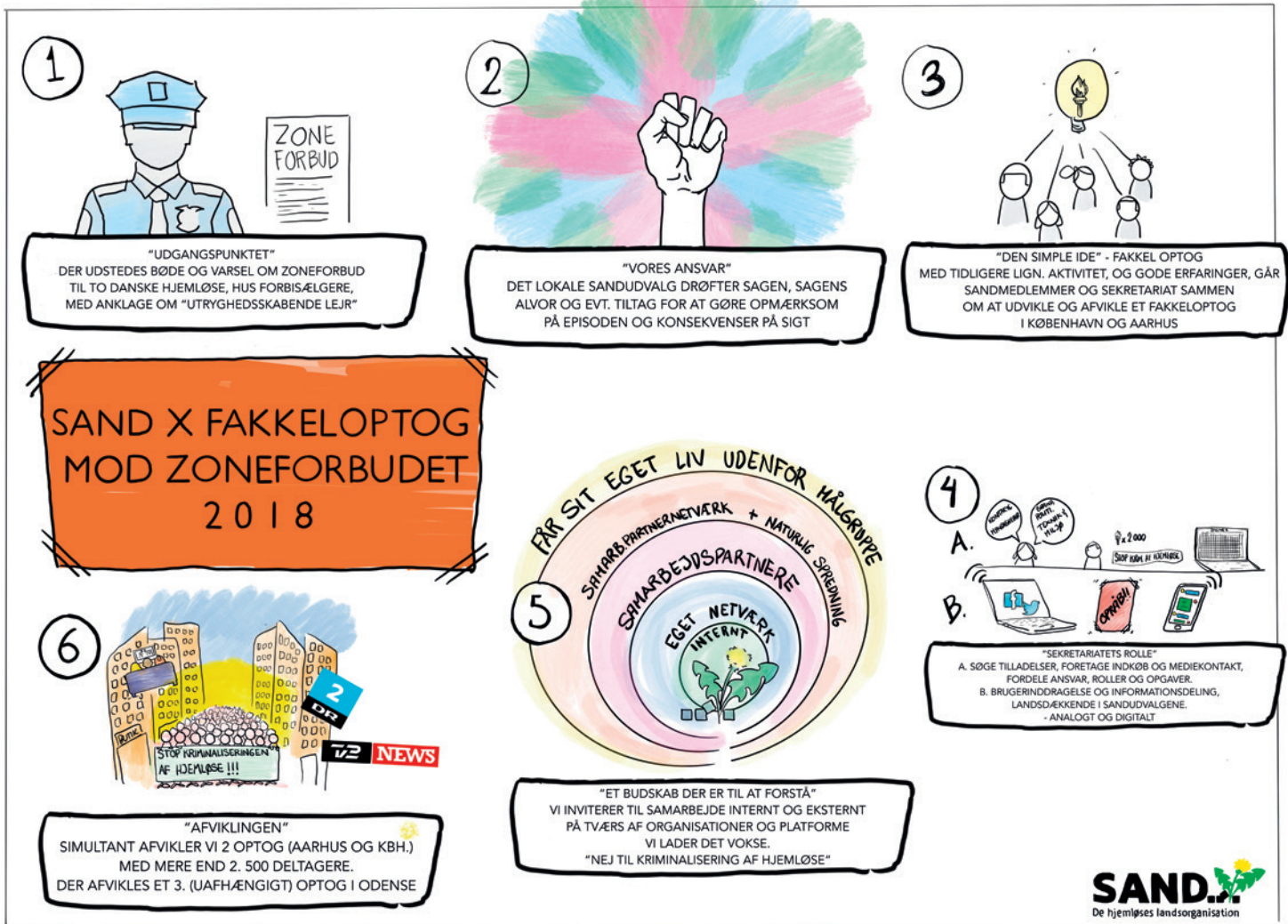
I 2018 blev det gjort muligt for politiet at straffe etablering af eller ophold i utryghedsskabende lejre med bøde og zoneforbud. Tildeles man zoneforbud må man ikke længere opholde sig i den kommune, man har sovet i lejr i. Den 8. november 2018 gik tusindvis af borgere – både hjemløse og ikke hjemløse – på gaden i protest mod forbuddet under parolen ”Stop kriminalisering af hjemløse”. Fakkelloppet blev organiseret i kølvandet på, at

« Jeg synes det, der bliver gjort, gør en stor forskel. Et godt eksempel på et udbytte af det, vi laver, er, da vi lavede retningslinjer i Socialstyrelsen. Der fik jeg lov til at sidde med i retningslinjer for § 110-området. Da de var færdigudviklet, kunne jeg se, at nogle af de ting, jeg havde nævnt, blev formuleret i de retningslinjer, der kom ud til kommunerne. »

Bestyrelsesmedlem i SAND

to Hus Forbi-sælgere blev udstedt bøde og varsel om zoneforbud med anklage om utryghedsskabende lejr. Organiseringen af fakkelloppet er et godt eksempel på den måde, hvorpå SAND giver hjemløse mulighed for mobilisering og indflydelse.

FØR: Hvordan skabte SAND fakkeloptoget?

Beslutning om handling

Da zoneforbuddet første gang førte til dom, vakte det stor opmærksomhed. Et medlem af hovedstandens SAND-udvalg ønskede at protestere mod loven og havde en idé til hvordan. Han tog kontakt til SANDS sekretariat og hovedbestyrelse og præsenterede sin idé om et fakkeloptog. Både sekretariat og bestyrelse bakkede op.

Forenkling af budskab og aktivitet

For at lykkes med at skabe opmærksomhed og mobilisere bredt, var der brug for at forenkle budskabet og aktiviteten. SAND formulerede et let forståeligt budskab, som de hjemløse kunne se sig selv i – "Stop kriminalisering af hjemløse" – og besluttede sig for at formidle det via et fakkeloptog.

Sekretariatet sørger for praktisk assistance og kommunikation

Sekretariatet påtog sig at sørge for det praktiske og juridiske grundlag for optoget. De indhentede blandt andet tilladelser til at gå den påtænkte rute og sørgede for at skaffe fakler. De stod også for at udbrede budskabet på SANDs kommunikationskanaler og i den offentlige presse. Der blev skrevet artikler, pressemeddelelser og læserindlæg og uddelt løbesedler.

Intern og ekstern mobilisering

For at få arrangementet så bredt ud som muligt, mobiliserede SAND samarbejdspartnere. Først internt i form af de øvrige SAND-udvalg, som hjælper med at sprede budskabet rundt i hele landet gennem deres netværk. Dernæst eksternt blandt andet i form af Gadejuristen, der udover at bidrage med netværk hjalp til med at forstå den lovgivning, der lå til grund for zoneforbuddet.

UNDER: Afvikling af fakkelloptog

2.500 mennesker på gaden

Efter tre dages organisering og mobilisering blev fakkelloptoget afviklet i Århus og København. I alt 2.500 mennesker deltog i optoget – en stor del hjemløse, men også øvrige sympatisører. Derudover blev SDS – Danske Socialrådgiveres Studenterafdeling inddraget som medspiller. En stor del af deres medlemmer stillede op med protestbannere.

Pressedækning

Optogene opnåede synlighed for den politiske sag gennem live transmittering på DR2 og TV2 News.

EFTER: Hvad blev resultatet?

Øget opmærksomhed på sagen

Fakkeloptoget førte ikke til, at zoneforbuddet blev afskaffet. Optoget var dog ikke uden resultat. Først og fremmest blev de hjemløses stemme hørt og bakket op af et bredt udsnit af befolkningen. Derudover kom der en øget opmærksomhed på forbuddet og dets konsekvenser. Det fik bl.a. en række politikere til at hævde, at zoneforbuddet burde blive afskaffet eller i det mindste nuanceret. Søren Pape – den daværende justitsminister – blev konfronteret direkte og endte i den forbindelse med at kontakte SAND og komme på rundvisning i hjemløsemiljøet. Derudover opstod der fokus på og debat om, hvad det vil sige, at en lejr er utryghedsskabende. Denne debat blev SANDs formand inviteret i Debatten på DR2 for at medvirke i.

Større tolerance

Repræsentanter for SAND fortæller, at den øgede opmærksomhed og debatten omkring konsekvenserne af forbuddet førte til en større tolerance fra politiet. For eksempel oplevede flere medlemmer, at politibetjente gik i dialog med de hjemløse, der sov sammen, frem for at udstede et zoneforbud med det samme.

OPMÆRKSOMHEDSPUNKTER

01: Et spørgsmål om repræsentation

SANDs målgruppe er karakteriseret ved stor forskellighed. Nogle har lagt hjemløsheden bag sig, nogle er stadig hjemløse men kæmper ikke med andre udfordringer, mens andre både er hjemløse, har et problematisk brug af stoffer og måske samtidig psykisk lidelse. Spørgsmålet er, hvordan man som brugerorganisation repræsenterer bredden? Ifølge SANDs medarbejdere lykkes de endnu ikke med at løse opgaven til fulde. Særligt de gadehjemløse er svære at mobilisere, fordi de ikke er tilknyttet hjemløseboformerne, og fordi mange af dem ikke trives under de formelle rammer for deltagelse, som SAND tilbyder.

- **Aktiviteter tiltrækker:** Ønsket om at repræsentere bredden af hjemløse er en af grundene til, at SAND er begyndt at anlægge en mere aktivitetsbaseret tilgang. Aktiviteter er lettere at deltage i, fordi de er uforpligtende, og fordi de giver mulighed for deltagelse på en mindre formel måde, end SAND-udvalgene eksempelvis gør.

- **Tværgående arbejdsgrupper:** De tværgående arbejdsgrupper er et andet initiativ, der understøtter repræsentation. Her repræsenteres eksempelvis hjemløse kvinders og grønlænderes interesser gennem de arbejdsgrupper, der arbejder med deres problematikker.

02: Ejerskab til aktiviteter og events

Når SAND lykkedes med at skabe opbakning om fakkeltøget og få mange med, er en af grundene, at ideen kom fra brugerne selv. Samtidig var sagen noget, der lå mange hjemløse meget nært, og der var derfor et stort ejerskab til sagen. Det er sekretariatets oplevelse, at det er vigtigt, at de hjemløse kan se sig selv i den aktivitet, der arrangeres, eller den sag der ligger til grund for aktiviteten. Derfor er følgende vigtigt for at sikre tilslutning til aktiviteter i SAND:

- **Involvér så tidligt som muligt.** Det største ejerskab og engagement opstår omkring de aktiviteter, de hjemløse selv har fået ideen til. Hvis ideerne kommer oppe fra og ned, og de hjemløse først involveres, når ideen er udformet, er det sværere at skabe engagement.

- **Oprethold balance mellem konsekvens og fleksibilitet.** Vellykkede aktiviteter kræver, at man er konsekvent ift., hvem man laver aktiviteten for, og hvorfor man laver den. Samtidig er der behov for fleksibilitet, da afviklingen af en aktivitet sjældent går, som man regner med.

- **Hav budskab og formål for øje.** Formålet med aktiviteten skal holdes simpelt og gøres skarpt ift. målgruppens behov. "Stop kriminalisering af hjemløse", som var budskabet under optøget mod zoneforbuddet, er et godt eksempel på dette.

Landsforeningen af nuværende og tidligere Psykiatribrugere (LAP)

Styregruppen for de særlige pladser i Region Hovedstadens psykiatri

Et medlem af brugerforeningen LAP indgik i en formel styregruppe i regi af en offentlig myndighed: Region Hovedstadens Psykiatri. Eksemplet beskriver kort LAP som brugerforening, og dernæst hvordan en repræsentant med bagland i brugerforeningen indgik i regionens styregruppe for udviklingen af de særlige pladser, og hvilke udfordringer og muligheder processen bød på.

En forening styret af tidligere og nuværende psykiatribrugere

LAP (Landsforeningen af nuværende og tidligere psykiatribrugere) er en brugerstyret forening, der har eksisteret i mere end 20 år. Det er psykiatribrugernes erfaringer og faglige værktøjskasse, der er drivkraften i foreningen, og som vægtes højest. Foreningen har tilknyttet et sekretariat, der hjælper med at formidle psykiatribrugernes erfaringer og bidrag, men det er brugernes viden og drivkraft, der styrer foreningen, og det er brugerne, der sidder i front i foreningens landsledelse, i de regionale grundforeninger og i arbejdsgrupperne, hvor der arbejdes med emner, opgaver og projekter, som brugerne har vist interesse for ved foreningens landsmøde.

LAP er en forening, der er bygget op nedefra af lokale foreninger af psykiatribrugere. De lokale afdelinger har som udgangspunkt selv råderum til at beslutte, hvad de ønsker at arbejde med, så længe det holder sig inden for foreningens vedtægter. Foreningen har derudover årlige principdrøftelser på landsmødet, hvor de lokale afde-

linger deltager, og hvor foreningen vedtager sit principprogram.

Psykiatribrugerne formidler budskabet

For LAP er det afgørende, at det er psykiatribrugerne selv, der direkte formidler foreningens budskaber, og at de bliver aktivt inddraget i foreningens arbejde. Det må ikke være andre, der formidler for dem. På den måde sikrer de, at det altid er brugernes synspunkter, der er i front, og at foreningens arbejde er opbygget ud fra deres konkrete erfaringer med psykiatrien.

LAP bliver ofte inviteret til at deltage i politiske diskussioner, arbejdsgrupper og konkrete følgegrupper. Til dette hæfte har foreningen selv valgt at fremhæve et forløb, hvor de blev inviteret til at sidde med i den styregruppe, der skulle være med til at udvikle og følge de særlige pladser i Region Hovedstadens psykiatri. Det er dette forløb i styregruppen og det udpegede medlem fra LAP's oplevelser med forløbet, som dette eksempel beskriver.

Psykiatribrugere med i udviklingen af de særlige pladser

Region Hovedstadens psykiatri arbejder både for, at psykiatribrugere får indflydelse på deres behandling og rehabilitering, at de er faste deltagere i regionens dialogfora, komiteer, og at de inviteres med i regionens udviklingsprojekter. Et af disse projekter var oprettelsen og udviklingen af de særlige pladser, der blev sat i gang, efter Folketinget i 2017 besluttede, at landets fem regioner tilsammen skulle oprette 150 nye psykiatriske pladser til borgere med særligt behov for rehabilitering

og misbrugsbehandling. Region Hovedstaden står for 47 af pladserne. 32 pladser på Psykiatrisk Center Nordsjælland i Frederikssund og 15 yderligere pladser, der ikke er åbne endnu.

Region Hovedstaden oprettede ved start af projektet en styregruppe, der skulle følge udviklingen af de særlige pladser. Styregruppen eksisterer stadig i dag og består bl.a. af kommunale og regionale repræsentanter fra fx de særlige pladser og med et udpeget medlem fra LAP som brugerrepræsentant.

FØR: Valget af brugerrepræsentant til styregruppen

Udpegelse af brugerrepræsentant gennem psykiatريفoreningerne

For at få en brugerrepræsentant med i styregruppen henvendte Region Hovedstaden sig til det dialogforum, der eksisterer i Region Hovedstaden mellem direktionen i regionen og bestyrelsesmedlemmer i Psykiatريفoreningernes Fællesråd. Det var fællesrådet, der udpegede medlemmet fra LAP til styregruppen for de særlige pladser. På denne måde var det brugerforeningerne selv, der valgte, hvem de ønskede skulle repræsentere dem.

Hvem kan blive brugerrepræsentant?

Regionen har nogle kriterier for, hvem der kan varetage rollen som brugerrepræsentant: Brugerrepræsentanten skal kunne se ud over sine egne erfaringer og have blik for det brede brugerperspektiv, være stabil i sin eventuelle behandling

og i mødedeltagelsen, og være i stand til at kunne deltage i møderne med ofte stor læsebyrde som forberedelse. Kriterierne er ifølge regionen vigtige for at sikre, at brugerrepræsentanterne får den bedst mulige oplevelse med at deltage, og at de er forberedte på, hvad det kræver af dem, så de ikke bliver bedt om mere, end de kan klare. Dog bliver deres deltagelse i kraft af kravene også betinget og afgrænset, da det langt fra er alle psykiatribrugere, der vil kunne leve op til kriterierne.

Forberedelse hos den udpegede brugerrepræsentant

Det udpegede medlem fra LAP havde i kraft af sin position i foreningens landsledelse samlet sig bred viden om udviklingen af og forskellige holdninger til de særlige pladser. Foreningen udarbejdede selv hørings svar ved beslutningen om oprettelsen af de særlige pladser, og der havde været bred diskussion om pladserne blandt foreningens medlemmer, som medlemmet fra LAP kendte til og kunne tage med i styregruppen. Derudover deltog medlemmet også i kraft af egne erfaringer som tidligere bruger af psykiatrien.

UNDER: Hvordan forløb styregruppemøderne?

De første møder i styregruppen

Det første møde blev afholdt i oktober 2017. I 2018 mødtes styregruppen fem gange, hvilket er hyppigere end i 2019, hvor de mødtes to gang. De første møder var ifølge formanden for styregruppen præget af forskelle holdninger til de særlige pladser. Men efterhånden som gruppen mødtes hyppigt i opstartsfasen, ændrede uenighederne sig til fælles ambitioner. I starten havde gruppen adskillige temamøder, hvor de sad i mindre arbejdsgrupper med god tid til diskussioner og erfaringsudveksling. Disse arbejdsgrupper fremhæves særligt af medlemmet fra LAP som et godt format til at nå en fælles forståelse blandt medlemmerne i styregruppen.

Indledende stormøder

Som del af opstarten af styregruppen, blev medlemmerne inviteret til stormøder med workshops om fx misbrugsbehandling eller visitationen, hvor flere psykiatribrugere også blev inviteret. Medlemmet i styregruppen fra LAP rekrutterede selv andre psykiatribrugere fra LAP til at deltage i workshoppene. Stormøderne gav styregruppen mulighed for at få input fra et bredere udsnit af psykiatribrugere tidligt i processen.

Fra udvikling til drift

De første særlige pladser i Region Hovedstadens psykiatri blev åbnet i 2018. Siden da er styregruppens rolle gået fra at følge udviklingen og oprettelsen af pladserne til at følge, hvordan pladserne bliver brugt og følge op på de udfordringer, der kan opstå i den daglige drift. I 2020 blev der afholdt tre møder, hvoraf det sidste var i december.

« Jeg føler, at jeg har fået lov til at sætte mit fingeraftryk på, hvordan pladserne skulle udvikles. Jeg kan se mit bidrag på opbygningen af de særlige pladser, som de er i dag. »

Repræsentanten fra LAP, som sidder i styregruppen

EFTER: Hvad har psykiatribrugernes bidrag været til de særlige pladser?

Deltagelse på lige fod

Regionen har et princip for deltagelse af brugerrepræsentanter i deres arbejde: At brugerne, så vidt det er muligt, deltager på lige fod med andre medlemmer af styregrupper, udvalg m.fl. Alle møder er dialoger, hvor alle bidrager på lige fod til at finde fælles løsninger, hvor alle input er lige gældende. Da det imidlertid kan være en udfordring for brugerrepræsentanter at deltage på lige fod og med lige forudsætninger som faglige repræsentanter fx fra kommunen, har det for regionen været essentielt, at den udpegede brugerrepræsentant blev udvalgt af psykiatriforeningerne selv. Mere om dette i udfordringerne til sidst i denne beskrivelse.

Holder fokus på kerneydelsen

Alligevel fremhæves brugerrepræsentanters særlige bidrag især ift. at der i diskussionerne fastholdes et fokus på kerneydelsen for psykiatrien: At regionen arbejder for patienterne og medtager deres erfaringer. Helt specifikt fremhæver regionen, at brugerrepræsentanter har hjulpet dem til at have et større fokus på sammenhængen til beskæftigelsesindsatser og uddannelse efter endt behandling, at der sikres meningsfulde aktiviteter på afdelingerne, og at regionen møder patienterne i et sprog, som imødekommer deres behov og oplevelser.

OPMÆRKSOMHEDSPUNKTER

01: At blive stærkere end man er gennem organisering

At være brugerrepræsentant er ikke en faglighed: Man deltager ud fra egne erfaringer og ikke nødvendigvis ud fra en lang uddannelse eller faglighed. Derfor kræver det en særlig indsats at skabe plads til at få brugerrepræsentanterne med i diskussionerne, særligt hvis de er af faglig karakter, og sørge for at de kan deltage i møderne på samme vilkår som et medlem, der deltager ud fra sit professionelle virke. I dette forløb var det afgørende, at den udpegede brugerrepræsentant i styregruppen havde opbakning i sit bagland i LAP.

LAP ruste brugere til at indgå i formelle processer. Det kan være en udfordring for brugere at deltage på lige fod og med lige forudsætninger som faglige repræsentanter fx fra kommunen. Her bliver baglandet i brugerforeningerne vigtigt. På møderne i foreningen gør LAP en indsats for at gøre møderne så trygge som muligt ved fx at have check-in runder, før møderne starter. På den måde bliver møderne i LAP en mulighed for, at brugere kan vænne sig til formelle møder på tryk vis gennem foreningen, og det ruste medlemmerne til bedre at kunne indgå i formelle eksterne processer.

• **Bruger hinanden som sparring og som bagland.** I LAP er alle, der sidder i landsledelsen, lokalforeningerne og arbejdsgrupperne selv nuværende eller tidligere psykiatribrugere. Medlemmer har derfor altid et bagland af brugere, der kan give bredere viden, end man selv har som enkeltperson, og hvor der altid er et bagland, man kan søge viden og støtte hos.

02: Når deltagelsen kræver meget af brugerrepræsentanten

For at kunne deltage som brugerrepræsentant i styregruppen, som dette eksempel har beskrevet, fordrer det, at man som bruger kan deltage på lige fod med repræsentanter fra kommunerne og regionen. Det betyder bl.a., at man skal kunne læse en stor mængde skriftligt materiale op til møderne og deltage i mødeformen. Regionen gjorde følgende for at sikre, at brugerrepræsentanten kunne deltage:

• **Hav et samarbejde med brugerorganisationerne og match brugerne til kravene.** I dette forløb har det været altafgørende, at Psykiatريفoreningernes Fællesråd har haft mulighed for at udpege en repræsentant, som de vidste ville kunne løfte opgaven. Regionen gik denne vej for at sikre, at de fik en repræsentant, som følte sig tryk ved opgavens karakter.

• **Kompenser for omkostninger.** For at skabe lige vilkår for brugere er det vigtigt, at man overvejer, hvordan man kan kompensere brugerne for deres deltagelse. I regionen anerkendes udfordringen, og de imødekommer den med mulighed for ulempetillæg og refusion af transportomkostninger for alle deres brugerrepræsentanter.

Næstehjælperne

Praktisk hjælp og hjertes mod fattigdom

Næstehjælperne er et netværk for og af mennesker, der er ramt af beskæftigelses- og fattigdomsreformer. Hos Næstehjælperne kan alle deltage, men størstedelen (måske ca. 80 pct.) er selv reformramte. I eksemplet sættes først fokus på Næstehjælpernes uformelle organisering og det særlige ved deres netværk. Dernæst følges en konkret aktion, som de kaldte Hjerteaktionen, der satte fattigdom på dagsordenen i den offentlige debat.

Reformramte sætter dagsordenen mod fattigdom

Næstehjælperne er et praktisk og politisk hjælpenetværk for reformramte – dvs. mennesker der er i beskæftigelsessystemet. Næstehjælperne blev oprettet i 2016 og er siden vokset markant. Fra begyndelsen har netværket både handlet om at yde praktisk hjælp til mennesker i fattigdom og været et politisk fællesskab, der bekæmper fattigdom og særligt de såkaldte fattigdomsreformer.

Alle aktive i Næstehjælperne er næstehjælper. Det gælder både dem, der er reformramte og ofte har brug for hjælp, og dem, der ikke selv har problemer, men hjælper andre. I det organisatoriske og politiske arbejde skelnes der ikke mellem reformramte og ikke reformramte, og det er ikke noget, der fylder – alle er næstehjælper. Et skøn fra en af stifterne er, at ca. 80 pct. af de kerneaktive i Næstehjælperne selv er ramt af reformer.

Et stort og uformelt netværk

Næstehjælperne er primært organiserede på Facebook. Facebookgrupperne bruges til at søge og tilbyde praktisk hjælp, koordinere politiske aktioner og til sparring mellem gruppernes forskellige administratorer. I dag har hovedgruppen, hvor man kan give og søge hjælp, mere end 22.000 medlemmer. Dertil kommer op mod 40 lokale grupper. Alle grupper følger samme retningslinjer: Man kan søge om hjælp, og man kan give hjælp, hvis man har overskud. Grupperne administreres for at sikre så trygge vilkår som muligt for dem, der er i en sårbar situation og har brug for hjælp. Det er ikke tilladt at debattere, og det er muligt at søge anonymt. Næstehjælperne er dog langt fra kun et online netværk. De mødes til Næstehjælpscaféer, arrangerer maduddelinger, har tøjcaféer, er bisiddere for hinanden og samles om politiske aktioner.

Der er ikke nogen formel ledelse eller organisationsstruktur, der styrer aktiviteterne. De opstår,

når der opstår et behov, og der er nogen, der har overskud til at handle på det. Fx overvejer en kerneaktiv at oprette en dyrepasningsordning i Næstehjælperne, fordi det for nogle næstehjælperere kan være et problem at få passet dyr under sygdom og indlæggelse. Rundt om i landet er det meget forskelligt, hvordan lokalgrupperne er organiserede. De fleste har en uformel struktur, men nogle steder har grupperne valgt at organisere sig som mere traditionelle foreninger med vedtægter og bestyrelse.

Fra starten har Næstehjælperne haft en politisk overbygning. Formålet er at bekæmpe fattigdom og ved siden af arbejde med at yde konkret hjælp. Fra begyndelsen har der også været et aktionsnetværk, der laver politiske aktioner med det formål at skabe opmærksomhed om reformramtes vilkår og fattigdom. En af de mere markante aktioner, Næstehjælperne har lavet, er hjerteaktionen.

Aktion - 64.500 hjerter mod børnefattigdom

I vinteren 2018 udkom nye tal fra AE-Rådet, der viser, at 64.500 børn vokser op i fattigdom i Danmark. For at protestere mod det opsatte Næstehjælperne 64.500 små hjerter formet som et stort hjerte i Fælledparken. Et hjerte for hvert barn, der vokser op i fattigdom. Budskabet var, at der måtte tages politisk ansvar for at sikre, at ingen børn vokser op i fattigdom. Derefter blev alle hjerterne pakket ned og sendt ud til næstehjælperere i kommunerne. Og i 90 kommuner kunne man i tiden efter se et hjerte for hvert fattigt barn i kommunen på centrale pladser i byerne.

FØR: Fra ide til handling

Beslutning i en uformel organisation.

Når Næstehjælperne laver aktioner, sker koordineringen oftest i en lukket gruppe på Facebook, så aktioner kan planlægges i fortrolighed. En kerneaktiv forklarer, at hun typisk inviterer folk med, der i det øvrige næstehjælperarbejde viser interesse for politik, eller spørger ind til aktionerne. Der er flere hundrede medlemmer af gruppen.

Når et medlem får en idé til en aktion, skriver de ud i gruppen og/eller snakker med folk, de er i personlig kontakt med. Der er ikke nogen formel beslutning om, hvad gruppen skal lave, og der er heller ingen forventning om, at alle deltager. Det fremhæves som en styrke for handlekraften i organisationen, at der ikke er krav om enighed. En ide bliver til noget, hvis den er god, og der er næstehjælper, der har overskud til at få den ført ud i livet. Initiativtageren til hjerteaktionen fortæller, at gruppen bidrog til at rette aktionen til, finpudse og udvikle ideen.

En næstehjælper beskriver hjerteaktionen som god, fordi den gav et positivt og tydeligt billede på problemerne med fattigdom. Personen oplever, at folk trækker sig, hvis aktioner bliver for aggressive. Hjerteaktionen blev set som relevant og ordentlig af mange.

Alle Næstehjælperne i gang for at klippe 64.500 hjerter.

Hjerteaktionen krævede meget omfattende forberedelse og mange aktivister. Derfor blev der meldt offentligt ud om aktionen på forhånd, og den blev opreklameret på de sociale medier, så alle, der ville, kunne komme og hjælpe. Mere end 100 har været med – også folk, der aldrig før har lavet aktivisme. Næstehjælperne samarbejdede med Mellempfolkeligt Samvirke om at låne lokaler til aktiviteterne, og de fik doneret materialer: små pinde, rødt papir, klistermærker og lim. Det krævede 32 liter lim at samle hjerterne og 12-15 IKEA poser at bære dem i.

For at få mange til at deltage, blev det brede netværk i og omkring Næstehjælperne taget i brug. Der blev arrangeret fælles klippeevents hos Mel-

« Når man mødes om at lave noget der giver mening for alle aktive. Det er der ligeværdet opstår. Man spekulerer ikke over, hvem der er reformramt. Det gør man ikke. Man har en opgave, og den løser man sammen. Og folk vokser af det. At de oplever, at de kan noget. »

Næstehjælper

lemfolkeligt Samvirke, hvor arbejdet blev gjort til en social og hyggelig begivenhed, og en mulighed for at skabe netværk. Projektet tiltrak mange nye aktive herunder også sympatiserende politikere, der deltog. Blandt Næstehjælperne er der mange, der er syge og har svært ved at forlade deres hjem. Til dem blev materialer bragt ud, så de alligevel kunne hjælpe til med at få aktionen til at blive til virkelighed.

UNDER: Hjerter mod fattigdom: Selve aktionen

Lynaktion

Første led i aktionen var hurtig. En mindre gruppe næstehjælperne satte alle hjerterne op i Fælledparken. Der blev taget billeder, og så blev de pakket ned igen.

Næstehjælperne fra hele landet spredte budskabet ud

Næste skridt var at få hjerterne ud i alle kommuner. Ideen var, at antallet af fattige i de forskellige kommuner skulle modsvares med hjerter, ligesom det var tilfældet i Fælledparken på landsplan. En af arrangørerne pakkede de fleste hjerter i egen lejlighed. Hjerterne blev sendt til steder, hvor der var nogen til at sætte dem op. De blev ikke sendt ud på en gang, men løbende i tiden efter, at de var sat op i Fælledparken, og når der kom planer for, hvor de skulle op. 40 lokale

grupper af næstehjælperne var udgangspunktet, men i alt endte hjerterne med at blive sat op i 90 kommuner. Opmærksomheden på sociale medier og i pressen gjorde, at der kom henvendelser fra folk, som Næstehjælperne ikke i forvejen havde kontakt til, og som gerne ville sætte hjerter op i deres by.

Opmærksomhed fra presse og politikerne

Aktionen gav meget opmærksomhed. Den kom i TV-Avisen og der blev skrevet om den i flere medier. Derudover fik den stor opmærksomhed på de sociale medier, hvor flere politikere og meningsdannere delte billeder og budskaber. For en arrangør var det en vigtig del af formålet, at det giver politikere med "en større mikrofon" anledning til at tale om problemerne. Den store mobilisering i forbindelse med forberedelserne lagde et stærkt fundament for arbejdet med at få budskabet ud under selve aktionen. Da hjerterne kom ud i landet, vakte det også opmærksomhed i lokalaviserne.

EFTER: Aktionens effekter

Flere aktive

Hjerteaktionen bidrog til at skabe opmærksomhed om Næstehjælperne. Flere blev involveret igennem aktionen, og det betød, at aktivistnetværket blev udvidet. Det, at kunne gennemføre større aktioner, giver gejst og energi til arbejdet. En af de kerneaktive beskriver arbejdet i Næstehjælperne som en vej til give næstehjælperne selvtillid og magt over eget liv, fordi de oplever at være fælles om at få ting til at lykkes.

Nye samarbejder

I forbindelse med aktionen havde initiativtagerne kontakt til AE-Rådet, der stod bag analysen

om antallet af fattige. Det gav anledning til flere oplæg i samarbejde med AE-Rådet, der fik trukket de reformramtes egne oplevelser ind i arbejdet. Det var også en anledning til at få flere politiske kontakter gennem arbejdet op til aktionen.

Fokus på børnefattigdom

Det er svært at måle effekten af en aktion, men hjerteaktionen gav anledning til offentlig debat om børnefattigdom. Både fra arrangørerne og politikere er vurderingen, at aktionen var en øjenåbner for befolkningen, og at man lykkedes med at give et klart men også kærligt billede på en kritisk situation op til et folketingsvalg, hvor fattigdomsreformerne var på dagsorden. Efter valget blev der forhandlet et midlertidigt børnetilskud.

OPMÆRKSOMHEDSPUNKTER

01: Fokus på handling frem for uenigheder

Uenighed og debatter kan sætte ting i stå og skræmme folk, der ikke er vant til det, væk. Det bliver i Næstehjælperne imødekommet på følgende måde:

- **Ingen debat.** Næstehjælperne er et handlingsfællesskab. For at sikre, at der bliver plads til dem, der ikke normalt deltager og måske ellers føler sig dårligt tilpas i politisk arbejde, er det ikke okay at dømme eller debattere folks behov. Langt størstedelen af de aktive i Næstehjælperne er kvinder. En kerneaktiv vurderer, at mange mænd forsvinder, når rammerne ikke er til debatter.

02: Muligheder for uformelle netværk

Den uformelle organisation bliver først og fremmest fremhævet som en styrke i Næstehjælperne, der gør det muligt at tiltrække flere aktive og handle spontant. Men den giver også udfordringer, da det fx kan være svært at søge penge og have mere formelle samarbejder med fx kommunen. Det imødekommes på følgende måde:

- **Støtte gives i materialer og naturalier** og sjældent i form af penge. Som fx lån af lokaler hos Mellempøkeligt Samvirke i forbindelse med hjerteaktionen.
- **Lokalt oprettes formelle foreninger**, der gør det muligt at modtage økonomisk støtte.
- **Stærke aktivister med godt netværk** gør det muligt at få adgang til organisationer, der kan hjælpe og skabe politiske kontakter. En politisk samarbejdspartner fortæller, at fordi personen

kender to kerneaktive og ved, at det, de kommer med, altid er relevant, så lyttes der og handles, når de har mulighed for det.

03: Et netværk bestående af reformramte

En meget stor andel af Næstehjælperne er reformramte. Der er mange, der er syge. Det kan både være fysisk eller psykisk, og derfor kan det være meget svingende, hvad de kan deltage i. Begge interviewede næstehjælperne beskriver det som et vilkår og ikke noget, der er svært i Næstehjælpernes arbejde. Det imødekommes på følgende måde:

- **Aktiviteter planlægges fleksibelt.** og med mulighed for at deltage, som man bedst kan. En Næstehjælper havde fx ikke mulighed for at være med hos Mellempøkeligt Samvirke og klippe hjerter på grund af familiemæssige omstændigheder. Til gengæld kunne hun deltage i at sætte hjerterne op og bidrog så til det.
- **Forskellige opgaver kræver forskellig kapacitet.** De fleste kan være med til fx at klippe hjerter. Men hvis man skal administrere en Facebookgruppe, kan det være nødvendigt, at man har robusthed over for stress og er nogenlunde mødestabil.
- **Uformel organisationsstruktur.** gør det let at skifte ud. Det kan give problemer, hvis en bestemt bestyrelse er valgt for et år ad gangen og nogle af medlemmerne pludselig har en dårlig periode.

KOLOFON

Hæftet er udarbejdet af sekretariatet for Rådet for Socialt Udsatte i samarbejde med Socialt Udviklingscenter SUS.

Redaktion afsluttet den 31. maj 2021.

Oplag

1.000

Fotos

Forsidefoto samt foto på side 11, 37, 44 og 61 af Martin Thaulow (www.martinthaulow.com). Øvrige fotos er rekvireret gennem de forskellige organisationer og godkendt til brug.

Tegninger

Tjekliste illustreret på side 6-9 af Mette Jeppesen (tanke-streg.dk)

Grafisk produktion og layout

Christian Kirk-Jensen
(www.danishpastrydesign.com)

ISBN

Trykt udgave: 978-87-93698-14-7
Elektronisk udgave: 978-87-93698-15-4

Download

Inspirationshæftet kan bestilles gratis eller downloades på www.udsatte.dk

**RÅDET FOR
SOCIALT
UDSATTE**